మరాఠీ మూలం: శ్రీమతి వసుంధరా పట్వర్ధన్

ప్రస్థానం

అనువాదం: చంద్రమౌళి

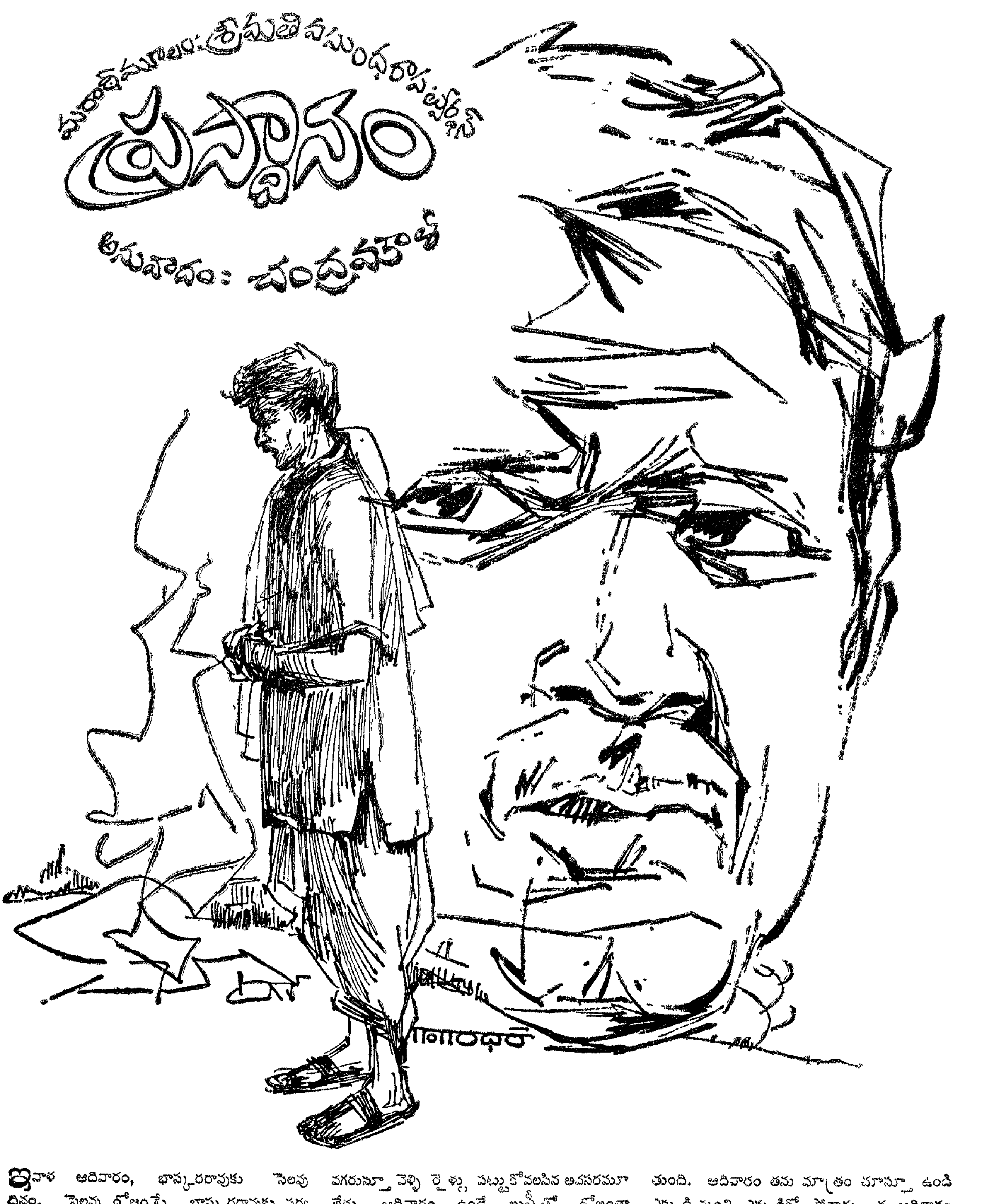

ఇవాళ ఆదివారం, భాస్కరరావుకు సెలవు దినం. సెలవు రోజంటే భాస్కరరావుకు పర్వదినం. ఎప్పుడో లేవవచ్చు. ఎప్పుడో భోజనం చేయవచ్చు. బుద్ధి పుడితే మళ్ళీ పడుకోవచ్చు, నిద్రపోవచ్చు. వెళ్ళాలనుకుంటే సినిమాకో నాటకానికో వెళ్ళవచ్చు. ఎక్కడైనా వెళ్ళి 'పేక' సమావేశంలో భాగం పంచుకోవచ్చు. ఏమి చేయాలనిపిస్తే అది చేయవచ్చు. ఎవరి తాబేదారీ లేదు. వగరుస్తూ వెళ్ళి రైళ్ళు పట్టుకోవలసిన అవసరమూ లేదు ఆదివారం ఉండే ఖుషీతో రోజంతా ఎండలో కుస్తీ పట్టవచ్చు

కాని ఒకొక్క ఆదివారం నష్టమైపోతుంది అలాంటి రోజున సుఖం లేక పోతే పోయిరి, ఉట్టి పుణ్యానికి కష్టానికి లొంగిపోవాల్సి వస్తుంది. కాని ఈ సుఖ దుఃఖాలనేవి ఎవరి చేతుల్లోనూ లేవు. ఒక్కప్పుడు ఇతరుల చేతుల్లో పోయి పడుతుంది. ఆదివారం తను మాత్రం చూస్తూ ఉండి ఎక్కడి నుంచి ఎక్కడికో పోతాడు. ఈ ఆదివారం భాస్కరరావు ఆదివారం కాదు. అతని తమ్ముడు నీలకంఠరావుది ప్రయాణ మవుతూ మవుతూ డొవకాకోటు చేతిమీద వేసుకుని ఎక్కినట్లు, నీలకంఠరావు, భాస్కరరావు ఆదివారాన్ని చేత్తో పట్టుకొన్నాడు. భాస్కరరావుకు కబురు అందింది

భాస్కరరావు 'శ్రీఖండ్', పూరీ తిని ప్రతి

ఆదివారమూ తీపి పదార్థం తినటం భాస్కరరావు అలవాటు) ఒక మాసపత్రిక తీసుకుని, పాన్ బీడా వేసుకుని, బరువైన తన శరీరాన్ని 'ఈజీచైర్'లో పడవేశాడు. 'శ్రీఖండ్' మత్తు కళ్లను ఆవరిస్తున్నది. అతని ఆలోచనంతా, మధ్యాహ్నం నాలుగు గంటలకు చూడబోతున్న నాటకాన్ని గురించే. టిక్కెట్లు తను అదివరకే కొన్నాడు. అతనితో భార్యా పిల్లలూ కూడా వెళ్ళ బోతున్నారు. తెరచి ఉన్న మాస పత్రికను రొమ్ములమీద వేసుకుని భాస్కరరావు ఆలోచనామగ్నుడైనాడు. ఆ ఆలోచ నల్లా, భార్యాపిల్లలు తిండీ తిప్పలూ పూర్తి చేసుకుని వేళ్టికి తయారవుతారా లేదా అనే, అలవాటుగా నాటకం మొదలైన పదిహేను నిముషాలకు వెళ్ళడం, ఇతరులు తమ వంక గుచ్చి గుచ్చి చూడటం అతనికి నచ్చదు. అందుకనే తయారు కమ్మని ఆజ్ఞాపించాడు గట్టిగా, ఇంతలో నీలకంఠరావు నౌకరు శంభూ వాకిట్లో కొచ్చి నిలబడ్డాడు వాడిని చూడగానే భాస్కరరావు ముఖం ముడుచుకు పోయింది అతనికీ, శంభూకీ శత్రుత్వమనేది లేదు. కాని వాడు నీలకంఠరావు నౌకరు నీలకంఠరావు, భాస్కరరావుల మధ్య ఇప్పుడు ఏ మాత్రము సఖ్యమూ మిగలలేదు. అందుకనే శంభూను చూడగానే అతని ముఖంలో విస్మయం కనుపించింది "ఏంరా ?" రౌద్రంగా అరిచాడు అతను.

కాని 'శంభూ' నోట్లో నుంచి జవాబు రాలి పడలేదు మాట్లాడటానికి బదులు వాడు వణక సాగాడు. వాడి ముఖం వెలవెల బోయింది ఏడుపు ఎప్పుడు మొదలవుతుందో తెలీని విధంగా కళ్ళు నిండుకు వచ్చినై. వాకిట్లో నుల్చుని, పది, పదిహేను నిముషాలు వాడు, వణికిపోతూనే ఉన్నాడు. కాని, వెంటనే చేతులు పైకెత్తి వూరికే "త—త—" అనసాగాడు

భాస్కరరావుకు కోప మొచ్చింది కోపంతో వాడి మీద విరుచుకు పడ్డాడు, "వెధవా— ఏమిట్రా అది— ఉరి పడుతున్నట్లు— ఏం జరిగిందో చెప్పు " ఈ ఆదివారానికి విఘ్నరూపంగా శంభూ భాస్కర్‌రావుకు తోచాడు. అతని భార్య వంటింట్లోంచి వచ్చి శంభూతో అన్నది. "చెప్ప రాదూ— అసలేం జరిగిందో ?"

శంభూ గునుస్తూ ఏడవ సాగాడు. భాస్కరరావు బాధపడి అన్నాడు "అరే ఎందుకు ఏడుస్తావ్ —ఎవరో చచ్చిపోయినట్టు ?" నాలుకలో నరాలు లేనివాడిలా మాట్లాడటం భాస్కరరావుకు అలవాటు ఇప్పుడూ అలాగే అన్నాడు ఆ మాటతో శంభూ ఏడుపు ఆగిపోయింది "అది చెప్పటానికే వచ్చాను నేను—" అన్నాడు.

"అయితే చెప్పు— ఇంకేమిటి చూస్తున్నావ్ ?"

"మీ తమ్ముడు నీలకంఠరావ్ పోయారు."

"ఏమిటి ?" బాంబు పడ్డట్టుగా అదిరిపోయి అన్నాడు భాస్కరరావ్.

"అవునండీ— మీ తమ్ముడు పోయారు. చచ్చిపోయారు—"

"ఏమిటీ ? ఏమిటి నువ్వనేది ?" నిల్చుని ఉన్న భాస్కరరావు ఒక్కసారి కుర్చీలో కూర్చో బడ్డాడు, "నువ్వు చెప్పేది నిజమేనా ?"

"నిజమేనండీ—"

"మా నీలకంఠుడు — మా వాడు — మా తమ్ముడు చచ్చిపోయాడా ?" భాస్కరరావు తలమీద ఆకాశం విరుచుకు పడ్డట్టయింది. కాళ్ళల్లో చేతుల్లో శక్తి నశించి పోయినట్లయింది. శ్వాస నాళము లోపలికి పీక్కు పోసాగింది. కళ్ళలో నుంచి ధారాపాతంగా కన్నీళ్ళు కారసాగినై.

"అయ్యా", శంభూ చేతులు జోడించి అన్నాడు

"నువ్వే ఇలా అయితే— ఆయన భార్యా పిల్లల సంగతేమిటి. ధైర్యం తెచ్చుకో బాబూ— ధైర్యం తెచ్చుకుని నాతోరా."

"శంభూ— నువ్వు నిజమే చెబుతున్నావా ?" భాస్కరరావు మళ్ళీ అడిగాడు. నీలకంఠ్ చచ్చిపోయాడనేది నమ్మశక్యం కాకుండా ఉన్నది అతనికి.

"బాబూ నీ కాళ్ళు పట్టుకు ప్రమాణం చేస్తాను. మీ తమ్ముడు చచ్చిపోయాడు. ఇందులో కల్పనేమీ లేదు కొన్ని గంటల క్రితం వరకూ ఆయన బాగానే ఉన్నాడు పది గంటలు కొడుతూండగా ఎక్కడి నుంచో వచ్చి భోజనానికి కూర్చున్నాడు మరదలుగారు వడ్డిస్తున్నది. పిల్లలు కూడా కూర్చొన్నారు కాని మొదటి ముద్ద నోట్లో పెట్టుకున్నాడో లేదో గుండెలో నొప్పి వచ్చింది. నొప్పి వచ్చిందంటూనే పడిపోయాడు. అందరినీ దగ్గరికి తీసుకున్నాడు మగతగా పడుకున్నాడు ఒళ్ళు కాలిపోతున్నది డాక్టరు వచ్చాడు. అప్పటికే అంతా అయిపోయింది శరీరంలో 'ఆయన' అనేది మిగలలేదు. ఆ నొప్పి వచ్చిందా అండీ— దానితో బాటు ఆయుస్సీ తీసుకుపోయింది " శంభూ ఆపాడు ఆపి అన్నాడు "మరి అయితే వస్తారుగా బాబూ."

భాస్కరరావు ఓ క్షణం ఆలోచనలో పడ్డాడు. పెదవులు తాకిన కన్నీళ్ళు పక్కకు జారినై. గట్టిగా ఒక నిశ్చయానికి వచ్చి లేచి శంభూ వెనక బయలుదేరాడు భాస్కరరావు దృష్టికి ఏదీ ఆనటంలేదు. ఏమి జరిగిందో అతనికి పూర్తిగా అర్థంకావటంలేదు అతని కళ్ళముందు నీలకంఠ్ మెదులుతున్నట్టున్నది సొంత తమ్ముడు వాడు తనకు. ఒక ఊళ్లో ఒక అన్నా తమ్ముడూ ఉన్నారు. వారిద్దరిమధ్య ఐక్యత లేకపోతే ఏం? నీలకంఠ్ తన తమ్ముడు, ఒక తల్లి కడుపున పుట్టినవాడు. ఒకే చెట్టుకు రెండు కొమ్మలు. ఒకే ఇంటికున్న రెండు తలుపులు, ఒకే వత్తిలో నుంచి వెలిగించిన రెండు దివ్వెలు వాటిలో ఒక దివ్వె యివాళ పోయింది ఎప్పుడో భవిష్యత్తులో ఆరిపోవలసినది ఇప్పుడే పోయింది ఇంటి తలుపుల్లో ఒకటి అనుకోకుండా పడిపోయింది చెట్టుకున్న రెండో కొమ్మ మీద ఇవాళ యముడు తన ప్రఘాతాన్ని కలుగ చేశాడు.

శంభూతో బాటు బండిలో వెడుతున్న భాస్కరరావుకు, తన చెయ్యొకటి విరిగిపోయినట్లు తన కాళ్ళలో ఒకదాన్ని ఎవరో సమూలంగా వూడబెరికినట్లు అనిపించ సాగింది. తన తలమీద గీత గీసి ఎవరో రెండు భాగాలు చేసినట్లనిపించింది. కాదు— కాదు— అలా ఎలా జరుగుతుంది. నా నీలకంఠుడు అలా ఎలా వెళ్తాడు ? వాడు నాకన్న చిన్నవాడు. వాడికింకా ఏళ్ళే ఏళ్ళన్నా నిండలేదు. ఇంత త్వరలో ఎలా పోతాడు ? వాడికి భార్యా పిల్లలూ ఉన్నారు వాళ్ళందరికీ విశ్వాసఘాతకునిలా జేయడు. జీవితం సగంలో ఎవరైనా అలా దెబ్బతీస్తారా ? సగం దారిలో ఎవరైనా అలా వదిలి వెళ్తారా ? అది సాధ్యమేనా ? "సాధ్యం కాదు." భాస్కరరావు బిగ్గరగా అన్నాడు

శంభూ, అతని భుజం మీద చెయ్యి వేశాడు. ఆ చేతిని భాస్కరరావు తన చేతిలోనికి తీసుకున్నాడు. ఆ చేతి ఆధారంతోటే నీలకంఠరావు ఇంటి దగ్గర క్రిందకు దిగి నిల్చుండి పోయాడు. ఒక్కసారి ఆకాశం విరిగి పడ్డట్టు అతను ఏడవసాగాడు. రెండు చేతులతోనూ గుండెను పట్టుకుని హడావుడిగా లోపలికి వెళ్ళి నీలకంఠరావును గట్టిగా పిలిచాడు. అతన్ని కదిలిస్తూ, "నే వచ్చానురా నీలకంఠ్, నేను భాస్కర్‌ని వచ్చాను. నేను నీ అన్నయ్యను వచ్చాను. నాతో మాట్లాడవా నీలకంఠ్, ఒక్కసారి కళ్ళు తెరచుకుని నా వంక చూడురా నీలూ ? చూడవు ? నాతో మాట్లాడవూ ? నా మీద కోపమా, చాలా రోజులుగా నీ దగ్గరికి రాలేదనీ, నిన్ను కలుసుకోలేదనీ కోపమా? అరే— అయినా నేను నీ సోదరుడనే, నీ అన్నయ్యను నా మీద కోపమా నీకు ? నీ మీద నాకు కోపమా ? నాకన్న ముందుగా నువ్వే వెళ్ళిపోయావా ? వెళ్తూ నాతో చెప్పనన్నా చెప్పలేదే ? నన్నడగ లేదే ?"

దూరంగా జరిగి భాస్కరరావ్ నీలకంఠరావ్ వంక చూస్తూ ఉండి పోయాడు ఇంకా నీలకంఠరావ్ నిశ్శబ్దంగా నిద్రపోతూనే ఉన్నాడు. అతను చనిపోయాడని అనిపించటమే లేదు. గొంతు దాకా తెల్లని దుప్పటి కప్పి ఉన్నది. తల దగ్గరగా వూదొత్తులు వెలిగించి పెట్టి ఉన్నై.

నీలకంఠరావ్ తన వంక చూచి తనలో తనే నవ్వుకుంటున్నట్లనిపించింది భాస్కర్ రావ్‌కు. అతని చెయ్యి కూడా కొంచెం కదిలినట్లు భ్రమ కలిగింది వెంటనే నీలకంఠ్ రావ్ వంటిమీద చెయ్యి వేశాడు. చల్లని ఆస్పర్శతో ఒక్కసారి వెనక్కు వెళ్ళాడు

అతను వెనక్కి వెళ్ళగానే, ఏడ్చి, ఏడ్చి అలిసిపోయిన నీలకంఠరావ్ భార్య కుంకుమ పోగొట్టుకున్నది. భాస్కరరావ్ హృదయం పిండినట్టయింది. నీలకంఠరావు పిల్లల్ని దగ్గరికి తీసుకుని వాళ్ళని ఓదార్చటానికన్నట్లు వీపు మీద తట్ట సాగాడు

ఇంతలో ఎవరో వచ్చి నీలకంఠరావు భార్యను బలవంతాన అవతలికి తీసుకెళ్ళారు. నీలకంఠరావును తీసుకువెళ్లే ప్రయత్నం జరుగుతున్నది. చనిపోయిన వాళ్ళని పంపించి వేయాల్సిన అవసరమున్నది తమ మధ్యలో ఉంచుకోవటం కుదరదు. ఆ మనిషికీ— తమకీ మధ్య ఎందుకో అంతరం ఏర్పడుతుంది. ఆ భావం భాస్కరరావుకు ఎందుకో చెడ్డ తలంపుగా తోచింది. లోకులు నీలకంఠరావును తీసుకు వెళ్ళడానికి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. వాళ్ళు— అతనికోసం బట్ట తీసుకు వచ్చారు, దండ తీసుకు వచ్చారు. నీలకంఠరావు మెడలో పడుతున్న ఈ దండ మూడోది మొదటి సారిగా పుడుగప్పుడు, తరువాత పెళ్ళప్పుడు, ఇప్పుడు ఇది మూడోసారి. చివరిసారి— అంతిమ

"ఆంధ్రసచిత్ర వారపత్రిక"లో ప్రచురణకు ఇండియన్ ఇంక్ తో వేసిన కార్టూనులు మాత్రమే పంపాలి. సాధారణంగా 4"×2", 4"×4" చిత్రాలు పత్రికలో పడుతూ ఉంటాయి.

ఇండియా క్యానింగ్ ఇండస్ట్రీస్,

విజయవాడ-3.

AGENTS FOR ANDHRA
అక్బర్ ట్రేడ్ ఏజెన్సీస్, విజయవాడ-1.

ప్రస్థానం

యాత్రకు సంబంధించినది. . . . నీలకంఠరావు ఇంకా కొంత కాలం బ్రతికి ఉంటే— అంటే షష్టి పూర్తి చేసుకున్నట్లయితే ఇంకొక హారం అతని మెడలో పడుండేది. కాని అతను పదమూడు సంవత్సరాలు ముందుగానే వెళ్ళిపోయాడు— ఆకు ముందునుంచి లేస్తూనే ప్రయాణమైనాడు మొదటి ముద్ద నోట్లోకి వెళ్ళీ వెళ్ళకముందే— అతను వెళ్ళిపోయాడు. భాస్కరరావుకు తను ప్రొద్దున 'శ్రీఖండ్ పూరి' తిన్న సంగతి గుర్తు కొచ్చింది. అతనికి త్రేనుపులు రాసాగినై. నీలకంఠరావుక్కూడా శ్రీఖండ్ ఇష్టం. ఇవాళ తాను అతన్నెందుకు భోజనానికి పిలవలేదు? ఇంతకు ముందు మటుకెప్పుడైనా— భోజనానికి పిలిచారా? అతనికీ తనకీమధ్య ఎంతదూరం ఏర్పడినా— భోజనానికి పిలవటానికీ దానికీ సంబంధమేమిటి? సోదరుడుకదా అని తామెందుకు భోజనానికి పిలవ కూడదు. భాస్కరరావుకు ఒక్కసారి తన భార్యమీద కోపమొచ్చింది ఆమెకు ఎవరినీ భోజనానికి పిలవట మంటే ఇష్టముండదు. కావాలంటే కొద్దో గొప్పో పైసలిస్తుంది కాని, భోజనానికి పిలవదు ఆమెతో జీవం ఎప్పుడో ఎచ్చేది ఎంటెంటి పనితో ఆమె సతమతమైపోయేది

ఆమె ఆరోగ్యం గురించిన ఖాతరువల్ల, తను సొంత తమ్ముణ్ణి సైతం భోజనానికి పిలవలేదు భాస్కరరావు తనని తనే తిట్టుకున్నాడు. ఇంతలో. . . .

గుంపు ఒక్కసారి పక్కకు తప్పుకున్నది ఇవాళ అందరూ, నీలకంఠరావును దబ్బున పంపించ టానికి దోప ఏర్పరచాలను కున్నట్లున్నారు ఇవాళ నీలకంఠరావు తనకాళ్ళ మీద తను నడవటం లేదు. లోకులు కాళ్ళూ తల పట్టుకుని ఒక డోలీ నెత్తినట్లు యెత్తారు. నీలకంఠరావును పిల్లి సంత మర్యాదగా లేవతీయాలని వాళ్ళ ప్రయత్నము అయినా నీలకంఠరావ్ కుడిచేయి క్రిందకు వ్రేలాడుతున్నది అతని ముఖం కదులు తున్నది. అది చూచి వెంటనే భాస్కరరావు చెయ్యి పట్టుకున్నాడు. "ఇదుగో తల జాగ్రత్తగా పట్టు కోండి—" అని అరిచాడు

కొత్తగా ఉన్నవాళ్ళు హడావుడిగా ముందుకు పోయి తల సర్ది పట్టుకునే ప్రయత్నమూ చేశారు. కాని ఈ పనుల్లో ఆరితేరిన వాళ్ళు మటుకు అటువైపు దృష్టి అయినా సారించలేదు శవం తల అలా అల్లల్లాడుతుంది. వాళ్ళు నీలకంఠరావు శరీరాన్ని గట్టిగా కట్టివేశారు వళ్ళంతా గుడ్డతో కప్పివేశారు మెడలో హారం వేశారు ఆఖరికి భగవన్నామస్మరణ చేసి నలుగురు నీలకంఠ రావును పైకెత్తి భుజాలమీద పెట్టు కున్నారు. నీలకంఠరావు భార్య ఏడుస్తూ వెనక పరుగెత్తింది అందరికన్న చిన్నపిల్ల నేలమీద పడి దొర్లసాగింది. మధ్య పిల్లలు తమ చెంపలు వేసుకో సాగారు వాళ్ళకన్న పెద్ద పిల్ల ఉన్నది బిగ్గరగా ఏడ్వసాగింది. అందరికన్న కన్న పెద్దపిల్ల ఎక్కిళ్ళు ఆపుకుంటూ "నాన్నా" అని బిగ్గరగా అరిచింది

భాస్కరరావు కూడా ఒక్కసారి "నీలూ" అని అరిచాడు, అరిచి పరుగెత్తూ ముందుకు వెళ్ళి పోయాడు. ముందువైపు మోస్తున్న మనిషి నీవుతట్టి, వెనక్కు పంపి తన భుజం ఆనించాడు నీలకంఠరావు పాడెకు. భాస్కరరావుకు ఏడుపు వస్తున్నది నీలకంఠరావు జ్ఞాపకాలు ఒకటొకటే రాసాగినై. అతని మంచి చెడ్డలను గురించి ఆలోచించ లేదనే వేదన కలిగించి, అతనికి పశ్చాత్తాపం కలుగసాగింది తాను అతని విషయంలో అపరాధం చేసినట్లు భావన కలుగసాగింది ఆ భారంతో, అతను తన భుజాలు మార్చుకో సాగాడు ఒకసారి ఈ ప్రక్కన, ఒకసారి ఆ ప్రక్కన ఒకసారి ముందువైపున భాస్కరరావు శవాన్ని మోయ సాగాడు. బరువెక్కిన కొద్దీ అంత బరువూ భరిస్తూ వచ్చాడు భాస్కరరావు. చిన్నతనంలో నీలకంఠ రావు తనంటే ఎంతో ఇదిగా ఉండేవాడు. తన దాంట్లో సగం భాస్కరరావుకు పెట్టేవాడు భాస్కరరావు బట్టలు కూడా ఒకోకసారి ఉతికే వాడు నీలకంఠరావు చిన్నతనంలో భాస్కరరావు బట్టలు ఇట్టే చిరిగి పోయేవి చెట్లెక్కడం— కొట్లాటల్లో ఇరుక్కోవటం, ఎరుగులెత్తటం, గంతులు వేయటంతో, అతని బట్టల్లో ఏదీ చిరగకుండా ఉన్నది లేదు ఇక చిరిగిన బట్టల ధ్యాస భాస్కరరావుకుండేది కాదు. చిరుగుతే చిరగటమే. పోతే పోయాయి. అసలు బట్టలు లేకపోతేమటు కేం? కాని నీలకంఠ తన బట్టలు అతని కిచ్చే వాడు "అన్నా, నువ్వేసుకో—" అనే వాడు. భాస్కర రావును ఎప్పుడూ ఎవరో ఒకరు కేకలేసేవాళ్ళు అతన్ని కేకలేసినప్పుడు నీలకంఠరావుకు ఏడుపు వచ్చేది కోపం వచ్చేది. భాస్కరరావు పక్షం పూని వాళ్ళతో పోట్లాడే వాడు. భాస్కరరావు ఇంటికి తిరిగి రావటం ఆలస్యమైతే తన సైకిలు మీద వెతకటానికి వెళ్ళేవాడు నీలకంఠరావుకు, భాస్కరరావుమీద తల్లికుండే ప్రేమ ఉండేది అందరూ భాస్కరరావుతో "వీడే నీ అసలు తల్లిరా! అనేవాళ్ళు ఒకసారి ఏదో విషయం మీద భాస్కర రావుకూ వాళ్ళ నాన్నకు ఘర్షణ జరిగింది. తండ్రంటే దుర్వాస మహాముని అన్న మాటే ఆయ నకు కోపమే వస్తే పాసె పనులల్లా తిండి ఒకటే పిల్లల్ని బాదటం లేకపోతే వీధిలోకి గెంటి వేయటం. వాళ్ళకి తెలియు చెప్పటం ఆయనకు తెలీదు ఆ రోజు అలాంటిదే జరిగింది. భాస్కరరావు తండ్రి అతన్ని ఇంటి బయటికి నెట్టి వేశాడు భాస్కరరావు కూడా— ఒక క్షణమైనా ఆలస్యం చేయలేదు. ఎయట పడ్డవాడు బయట పడ్డట్టుగా బయలుదేరాడు అతనికి ఏ విధమైన ఆలోచనా కలుగలేదు. అతని వయస్సెక్కడా ఎంతా? పన్నెండేళ్ళ! రోషంతో భాస్కరరావు ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోయాడు. కాని నీలకంఠ్ అతని వెనక పరుగెత్తాడు అతనికి మటుకూ— పదేళ్ళున్నయ్యేమో? అయినా అతను భాస్క రరావును ఇంటికి తిరిగి రమ్మని బ్రతిమలాడాడు. కాని అతను వినలేదు అప్పుడు నీలకంఠ్ తనను కొనుక్కు తినమని ఎవరో ఇచ్చిన పావలా భాస్క రరావుకు ఇచ్చివేశాడు తనవంటినున్న కోటు— భాస్కరరావుకు తొడిగి, ఏడుస్తూ ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు భాస్కరరావు ఇల్లు వదలిపెట్టి వెళ్ళటం, నీలకంఠ్ కు ఎంత బాధ కలిగించిందంటే ఆ రాత్రి అతనికి సరిగా నిద్ర పట్టలేదు కూడాను. నిద్రపోతూ పోతూ ఉలిక్కిపడితే లేచి "అన్నా"— అని బిగ్గరగా అరిచే వాడు. భాస్కర్ తండ్రి

మటుకు భాస్కర్ ఎక్కడికి వెళ్ళాడా అన్న సంగతే పట్టించుకోలేదు. వెళ్లే మటుకు ఎక్కడికి వెళ్తాడు. అడవిలోకైతే పోడుగదా ? వెళ్లుంటాడు మామ దగ్గరికో, అత్తయ్య గారింటికో, ఒక రోజున, వాడంతట వాడే తిరిగి వస్తాడు అనే ధైర్యంతో ఉన్నాడు.

కాని మూడు రోజులైనా భాస్కర్ తిరిగి ఇంటికిరాలేదు. తండ్రి కొంచెం వల్లబడ్డాడు. తల్లికి ఏదోవా తోచలేదు. అయినా, ఆమెకి భాస్కర్ ఇవాళో, రేపో తిరిగి వస్తాడనే నమ్మక ఉంది. కాని నీలకంఠ్ కి ఆ ధైర్యం లేకపోయింది. ఏడ్చి ఏడ్చి ఇల్లదరగొట్టాడు. తిండి తినటం మానివేశాడు. నిద్ర మానివేశాడు అతని వళ్లంతా ఒకటే వ్యథ. అప్పుడు నీలకంఠ్, కోసమైనా భాస్కరరావును ఇంటికి తీసుకురావలసిన అవసరం ఏర్పడింది. వెతకటం మొదలైంది. సాయంకాలానికి వూరిబయట తోటలో చెట్లెక్కి కీళ్ల నొప్పులు పోగొట్టుకుంటూ, సూర్యాస్తమయం చూస్తు దొరికాడు. వాడ్ని పట్టుకు ఇంటికెప్పుడైతే తీసుకువచ్చారో అప్పుడే నీలకంఠ్ జ్వరం తగ్గిపోయింది. భాస్కరరావు చూడగానేమంచం మీదినుంచి ఒక్కసారి లేచి కూర్చుని, 'అన్నా' అని భాస్కరరావుని కౌగలించుకున్నాడు. భాస్కరరావు నీలకంఠ్ ను చిన్న పిల్లాడిని ఎత్తుకున్నట్టు ఎత్తుకున్నాడు. కాని అప్పుడు, మళ్లీ ఒకసారి నీలకంఠ్ రావును భుజం మీదికి ఎత్తుకోవలసి వస్తుందని అనుకోలేదు భాస్కరరావు భాస్కరరావుకు తన భుజం నొప్పిపుడుతున్నట్లనిపించింది. వులి వెనక పడినట్లు నడవటం — కాస్త ఆగి భుజం మార్చుకోవటం. భాస్కరరావుకు నచ్చదు. చిన్నతనంలో కూడా నీలకంఠ్ ఇంతే ఉండేవాడు ఇప్పుడుకూడా అంత పెద్దగా వళ్ళు చెయ్యలేదు. శరీరం సరిమానంగా ఉంది. సరిసమానమైన పొడుగూ, సరిసమానమైన వెడల్పూ, ఐనా భాస్కరరావుకు వోర్పు తగ్గలేదు. భుజంమీద ఉత్తరీయం వేసుకుని, దానిమీద నీలకంఠరావు బరువు మోస్తున్నాడతను.

వెనకనుంచి ఎవరో వచ్చి, భాస్కరరావు భుజం మీదచెయ్యివేశారు. అతను 'సోమణ్ '. భాస్కరరావుకూ, నీలకంఠ రావుకూ స్నేహితుడు. భాస్కరరావు వగర్చు చూచి అతనన్నాడు. "నువ్వు వూరికే వెంటరా. నేను భుజం పడ్తాను. నేనూ వాడి స్నేహితుడినేగా—"

భాస్కరరావు వెనకపడ్డాడు. శవవాహకులు ముందుకు వెళ్లిపోయారు. మనిషిలాటి మనిషి, సహజన్ముడైన ఒకడు సృష్టినుంచి, దృషి నుంచీ తొలగి పోబోతున్నాడు. ఐనా అతన్ని మోసుకువెళ్తున్న మనుష్యులు ఎంత త్వరగా వెళ్తున్నారో? ఎంత వేగంగా రోడ్డు గడచిపోతున్నది ? తమ భుజాల మీద బరువైన వస్తువును దేన్నో మోస్తూ ఒక సంచీ ఉన్నదని వాళ్ల కనిపిస్తుండాలి. బహుశః ఏ క్షణాన్నో తమని పట్టి నాశనం చేస్తుందేమో అన్న భయంతో, యీ మనుష్యులు విలక్షణమైన వేగంతో వెళ్తున్నట్టనిపించింది. ఆ వేగం భాస్కరరావు సహించలేకపోయాడు. బాధతో భాస్కరరావు కాళ్ళూ, చేతులూ నొప్పి పుట్టినై. అంతఃకరణం కూడా నిండిపోయినట్లనిపించింది. విచారంలో శిరస్సు జడమైనట్లనిపించింది. అంతం లేని నిద్ర పోతున్న నీలకంఠరావు ముఖంమీద ఎండపడుతున్నట్లు కనిపించింది. "అరే — అరే"—అంటూ త్వర త్వరగా ముందుకు వెళ్ళి తనచేతులో ఉన్న గొడుగు తెరచి నీలకంఠరావు ముఖానికి పట్టాడు.

భాస్కరరావు అంటున్నాడు, "నీలూ, నువ్వు నాకు చాలా చేశావు. నేనంటే ఎంతో ప్రేమ చూపించావ్. చిన్నతనంలోనూ, పెద్దతనంలోనూకూడా నువ్వు నా కోసం చాలా చేశావు. నీభార్యకూ, నాభార్యకూ కలిసింది కాదు. నాభార్యతో మాటలుకూడా మానేశావు నువ్వు. అప్పటినుంచి వేరే వేరే ఇంట్లో కాపురం ఉంటూ వచ్చాము మేము. మన మధ్య మాటలూ ఆగిపోయినై. మన మధ్య సంబంధాలుకూడా తెగిపోయినై మనం ఒకళ్ళకింకొళ్ళం కానివాళ్ల మైనాము. కాని నేను జబ్బుపడ్డట్టు తెలిసి నువ్వు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చావు. రాత్రనకా, పగలనకా జాగరణ చేశావు. 'బెడ్‌పాన్' సైతం నువ్వే ఎత్తి పోసేవాడివి. నీకు అసహ్యమనిపించలేదు. కాని. నేను.........."

నీలకంఠరావుకు తానేమీ చేయనట్లు భాస్కరరావుకు అనిపించ సాగింది. నీలకంఠరావే జీవితాంతం తనకు సాయం చేశాడు. అతని జీవం మీద తాను జీవించాడు. అతని ఆధారం వల్లే తాను పెరిగాడు. వయస్సులో నీలకంఠరావు చిన్నవాడే కాని, పితృ ప్రేమ చూపించేవాడు. అతనే తనంటే శ్రద్ధ చూపించేవాడు, తనని భరించాడు. ఎంత మంచి మనస్సు కలవాడు— ఎంతటి త్యాగి— ఎంత ప్రేమ పూరితుడు. సినిమా, నాటకమూ చూస్తుంటేనే అతనికి ఏడుపు వచ్చేదంటే అతను ప్రత్యక్ష దృశ్యాల్ని చూస్తే ఎంతగా విచలితుడయేవాడో, ఎంత సున్నితుడో, వూహించుకోవాల్సిందే. అలాటి సోదరుడు ప్రపంచంలో ఎవరికైనా లభిస్తాడా ? లభించినప్పుడు తల్లికి చీరె తెచ్చాడు. తండ్రిని గౌరవించాడు చెల్లెలికి మిఠాయిలు పంపించాడు. తమ్ముడి 'ఫీజు' కట్టాడు. తనకోసం మటుకు ఏమీ చేసుకోలేదు. కుటుంబానికి సహాయం చేయాలని, నీలకంఠరావు తన కోసం రెండు జతలు తప్ప మూడోది కుట్టించుకోలేదు. చిరిగిన ధోవతులు కుట్టించుకుని కట్టుకునే వాడు ఒకపూట భోజనం చేసేవాడు. అలా అంతకాలంలో ఎంత డబ్బు దాచిపెట్టేవాడు. ఆ డబ్బు ఇంటికి పంపించేవాడు.

'నీలూ'ని గురించిన ఆలోచనలతో, భాస్కరరావు వెనక పడ్డాడు యాత్ర ముందుకు జోరుగా వెళ్ళిపోయింది నీలకంఠరావు అన్నయ్య వెనక వస్తున్నాడన్న లక్ష్యమే లేక పోయింది వాళ్ళకి. ఇంత వేగము వాళ్ళ కాళ్ళకు అదివరకున్నదా? భాస్కరరావు కోపంతో ఇదైపోయి మనసులోనే వాళ్ళని ఉద్దేశించి అంటున్నాడు. "ఇదుగో కాస్త మెల్లిగా నడవండయ్యా. మళ్ళీ వాడు ఈ త్రోవన రాడు. ఈ వూళ్ళో నలభై ఏళ్ళనుంచీ ఉన్నాడు వాడు. వాడిని ఈ వూరి నుంచి కాస్త సావకాశంగా పోనీయండి. ఏ త్రోవనైతే తాను కొన్నివేల తడవలు వెళ్ళాడో ఆ త్రోవన ఒక్కసారి నిలిచి ఉండనియ్. మన మధ్య కాస్త వాడిని ఉండనియ్యండి. అరే— వాడు మీ స్నేహితుడు కాదూ ? వాడి స్నేహం మీరు అనుభవించలేదూ ? వాడితో మీరు ఇష్టగోష్టి జరపలేదూ ? వాడు ఎప్పుడూ ఉపయోగ పడలేదూ? మరి వాడిని ఆ సర్వ భక్షకుడైన అగ్నిదేవుని స్వాధీనం చేయటానికెందుకీ తొందర ? నిన్నటి దాకా వాడు మీకు కావలసి వచ్చాడు— ఇవాళ యముడు వాడిని బంధించి వేశాడని మీరు వాడిని మరిచి పోయారు"

"అన్నా—," భాస్కరరావుకు నీలకంఠరావు పిలుపు వినిపించిన భ్రాంతి కలిగింది, కాని

ప్రస్థానం

వెంటనే ఇక నీలకంఠరావు ఎప్పుడూ తనని పిలవ డనే భావమూ కలిగింది తనతో ఇక ఏ విషయమూ చెప్పడు. ఏదీ తనకు కావాలని ఇక అడగడు ఆ పిలుపు భాస్కరరావును అతను విస్మరించిన అంధకార బంధురమైన గుహ దగ్గరకు తీసుకు వెళ్ళింది

అప్పుడు భాస్కరరావుకు పదమూడేళ్ళ వయస్సు. నీలకంఠరావుకు పదకొండేళ్ళు ఇద్దరూ కలిసి స్కూలుకు వెళ్ళి వస్తూండేవాళ్ళు ఇద్దరూ హుషారుగా ఉండేవాళ్ళు ఇద్దరూ తెలివిగల వాళ్ళే. కాని నీలకంఠరావు ముక్కుకు సూటిగా పోయే వాడు. జవాబుదారీతనం ఉండేది అతని దగ్గర. ఎక్కువ ఆదర్శవాది కూడాను. అతని కన్నీ మంచి అలవాట్లుండేవి. వేళ పట్టున లేవటం, వేళకు చదువుకోవటం, వేళకు స్కూలుకు వెళ్ళటం, స్కూలు వదలగానే సరాసరి ఇంటికి తిరిగి రావటం 'చా' త్రాగేవాడు కాదు ఎవరికీ కష్టం కలిగించేవాడు కాదు ఇంట్లో అమ్మకి పనుల్లో సాయపడే వాడు క్రమ పద్ధతిలో నడిచే వాడు అందరినీ ప్రేమించి, వాళ్ళందరికీ సుఖం కలిగించే వాడు ఇదే అతని ఆదర్శ జీవిత క్రమం తల్లి తండ్రీ అతన్ని గురించి "ఈ కుర్రవాడు బుద్ధి మంతుడు" అనుకునేవాళ్ళు, మంచి కుర్రాడు అని అందరూ అనేవాళ్ళు. కాని భాస్కరరావు ప్రవర్తన నీలకంఠరావు ప్రవర్తనకు పూర్తిగా విరుద్ధంగా ఉండేది. పరీక్షల్లో ఎప్పుడూ ప్యాసయే వాడు. అందులో ఫస్టుగానో, సెకండుగానో ఉండేవాడు చదువూ గిదువూ లేదు అతని బుద్ధి ఎంత సునిశితమైనదంటే, పుస్తకం ముందు పెట్టుకుని కళ్ళు ఒకసారి సరిగా తెరిచి చూస్తే చాలు, కాని ఈ పిల్లడు ఎక్కువసార్లు స్కూలు పోయేవాడు కాదు. వేళ్టికి తిరిగి వచ్చేవాడుకాదు ఆడుతూ పాడుతూ ఉండే వాడు గాలి పటాలు ఎగురవేస్తూ కూర్చుంటే గాలిపటాలే ఎగుర వేస్తూ కూర్చునేవాడు అందుకోసమని బడి ఎగగొట్టేవాడు బిళ్ళంగోడు ఆడటం మొదలు పెడితే బిళ్ళంగోడే ఆడుతుండేవాడు వేళా పాళా ఉండేది కాదు వాటి లక్ష్యమే ఉండేది కాదు స్నేహితులతో కబుర్లు చెబుతూవుంటే ఇక ఇంటి వంకతే ఉండేది కాదు. రాత్రి పది కొట్టింది

ఇంటికి తిరిగి వచ్చేవాడుకాదు. ఇంటికి వచ్చేదంటే తండ్రిచేత దెబ్బలు తిని, భూగోళం పుస్తకంలో నవల పెట్టుకుని చదివేవాడు చరిత్రంటే అతనికి పిచ్చిప్రేమ స్కూలు బయట చరిత్ర కూడా అంతే లెక్కల పుస్తకంలో చరిత్ర పుస్తకం పెట్టి చదివే వాడు ఎవరైనా కొట్టారని దుఃఖంలేదు మాటలన్నారని లేదు. తన ధ్యాసేమిటో తనదే ఇంత చిన్న వయసు లోనే బీడీ త్రాగటం అలవాటైంది కుతిబుడితే బయటికి పోయి బీడీ పీల్చి వచ్చేవాడు ఆ బీడీల కోసం తండ్రి జేబులు వెతికేవాడు. ఇంట్లో కడుపు నిండుగా తినేవాడు కాదు రోజూ చద్దన్నం ముందుకు వచ్చేవాడు ఆ చద్దన్నం తిని నీలకంఠరావు సర్దుకునే వాడు కాని భాస్కరరావుకు చాలేది కాదు హోటల్లోకి వెళ్ళి గట్టిగా తిని జిహ్వారుచి తీర్చుకునేవాడు హోటలు వాడి దగ్గర అప్పయింది పాన్ దుకాణం వాడి దగ్గర అప్పైంది. వాళ్ళిద్దరూ ఒకరోజున భాస్కరరావు తండ్రి దగ్గరికి వచ్చారు భాస్కరరావు తండ్రి ధనవంతుడు కాక పోయినా గౌరవం కలవాడు. కొడుకు దురలవాట్లు తెచ్చిన పరిస్థితి చూచి ఆయన అరికాలి మంట నెత్తికెక్కింది ఆయన అందరికీ డబ్బిచ్చి పంపించాడు ఆ డబ్బు మటుకెంత? పది, పన్నెండు రూపాయలు అవి ఆయన ఇచ్చి పంపించాడు కాని భాస్కర్‌ను మటుకు ఎలా చావగొట్టాడు జీవితాంతం జ్ఞాపకం ఉండేటట్లు చేశాడు కొరడా చురుకు మీద చురుకు అతని మీద పడసాగింది. అతని వీపంతా నల్లగా అయింది దెబ్బలు పడ్డ అతని చొక్కా సయితం చిరిగి పీలికలైంది భాస్కరరావు ఏడవలేదు. పోలీసుల దెబ్బల్లాంటి దెబ్బలు తిని కూడా అతను అసలు ఏడవలేదు పదమూడేళ్ళ ఆ బుడతడు ఏడవలేదు కళ్ళల్లో నీళ్ళన్నా నిండ లేదు దెబ్బలు తింటున్నాడు కాని తప్పైందని మటుకు ఒప్పుకోవటం లేదు తండ్రి మటుకు కొడుతూనే అంటున్నాడు "తప్పైందని ఒప్పుకో —ముక్కు పట్టుకుని క్షమాపణ కోరు"

"నే నెందుకు ముక్కు పట్టుకోవాలి నువ్వు శిక్ష వేశావు. నే ననుభవించాను ఇంకేమని క్షమాపణ కోరుకోను? చాలకపోతే ఇంకా కొట్టు చొక్కా చిరిగి పోయిందా? లాగు కూడా చిరగ గొట్టు, వీపు పగల గొట్టావుగా ఇక కాళ్ళూ చేతులూ విరగగొట్టు"— ఒక్క పడగానే తప్పు తిరిపోతుంది— నేను క్షమాపణ కోరను—"

తండ్రికి మతిపోయినట్లయింది అలాగే కొడుతూనే ఉన్నాడు. చేతుల మీద కొట్టాడు. కాళ్ళ మీద కొట్టాడు. పదమూడేళ్ళ ఆ కుర్రాడు, జమదగ్నిలాటి తండ్రి దెబ్బలకు కాళ్ళూ చేతులు విరగ కొట్టుకుంటున్నాడు భాస్కర్ తల్లి ఆ దృశ్యం భరించలేకపోయింది ఇద్దరికీ మధ్య వచ్చి "కొట్టబోకండి" అన్నది, భర్త చెయ్యి పట్టుకోసాగింది. ఆ ఆవేశంలో ఆమెక్కూడా ఒక దెబ్బ తగిలింది అప్పుడు నీలకంఠ్ ఒక్కసారి ముందుకు వెళ్ళి తండ్రి కాళ్ళు పట్టుకున్నాడు ఆయన చేతులు పట్టుకోలేదు తండ్రి కాళ్ళమీద తల పెట్టి చేతులు జోడించి, "నాన్నా వాడిని కొట్టొద్దు. వాడు చచ్చిపోతాడు. వాడికి బదులు నేను క్షమాపణ కోరుతాను తప్పయి పోయింది నాన్నా—" అని నీలకంఠ్ తండ్రి కాళ్ళ మీద పడ్డాడు. అప్పుడు తండ్రి భాస్కర్‌ని క్షమించాడు. నీలకంఠరావును దగ్గరికి తీసు కున్నాడు.

భాస్కరరావు కిప్పుడా దృశ్యం కళ్ళ ముందు కొస్తున్నది ఆ రోజున నాన్న నీలకంఠ్‌ని పొట్టలో పెట్టుకున్నాడు కాని నిజానికి తననే నీలకంఠ్ పొట్టలో పెట్టుకున్నాడు జీవితం పొడుగునా తనని పొట్టలో పెట్టుకున్నాడు తన మానం కాపాడుతూ వచ్చాడు. అలాటి వాడు ఈ రోజున వెళ్ళి పోయాడు. ఈ ప్రపంచంనుంచే వెళ్ళి పోయాడు. మిగిలింది వట్టి శరీరం. వట్టి మట్టి బొమ్మ కాని దాని ఆత్మ వెళ్ళిపోయింది. అలాటి ప్రేమ భావము తనకిక దొరకనే దొరకదు. ఆ ఆధారం ఇకముందు తన కెప్పుడూ దొరకనే దొరకదు ఈ పార్థివ దేహం నష్టమైపోతే ఇక ముందు చూపన్నా లభ్యం కాదు తనకు అతని ఆకృతి నష్టమై పోయాక— అతని ఆకృతి కేవలం స్మృతిలోనే తరంగిత మవుతుంది.

శవ వాహకులు మలుపులు తిరుగుతూ వెళ్ళుతున్నారు భాస్కరరావు మనసులో ఆలోచనలు ఒక్కసారి ప్రత్యేకమైన మలుపులు తిరిగాయి. హైస్కూల్లో చదువుకునేటప్పుడు— నీలకంఠరావూ, భాస్కరరావూ ఒక వాగ్దానం చేసు కున్నారు. అది ఇప్పుడు గుర్తుకు వచ్చింది. ఆజన్మాంతమూ ఒకే కుటుంబంగా కలిసి ఉండా లని అప్పుడు నిర్ణయించుకున్నారు ఆజన్మాంతమూ ఒకళ్ళ వంటి పెట్టుకుని ఇంకొకళ్ళుండా లనీ, ఎవరి దగ్గరేదుంటే అది రెండో వాళ్ళతో పంచుకోవాలనీ, దానికి లెక్కా జమా పెట్టుకో కూడదని నిర్ణయించుకున్నారు.

మొదట్లో కొన్ని సంవత్సరాలు అలాగే జరిగినా నీలకంఠరావు చిన్న తనంలో తనని కాపాడుతూ వచ్చాడన్న స్మృతి భాస్కరరావుకు బాగా గుర్తు ఉన్నది కూడాను చిన్నతనంలో తను ఇల్లు వదిలి పెట్టినప్పుడు నీలకంఠ్ తనకు నాలుగణా లిచ్చాడు. ఆ నాల్గణాలు తీర్చటానికి నాలు వేలిచ్చినా చాలదన్న సంగతి భాస్కరరావుకు తెలుసు. ఏదో గుర్తుకోసం అన్నట్లు తన ఉంగరం ఇచ్చాడు. బంగారపు గడియారం ఇచ్చాడు కలిసి ఉండటం మొదలైనప్పటి నుంచీ.. తను ఏది తీసినా, ఇద్దరి కోసం తీయాలనే నిర్ణయం చేసుకున్నాడు. ఒకళ్ళ కోసమని ఏది తీయకూడదు. బట్టలే కాదు సామాన్లు కాదు, కుర్చీలేకాదు ఏవైతే భాస్కరరావు తనకోసం తీసుకున్నాడో— అవి నీలకంఠరావు కోసం కూడా తీసుకున్నాడు తరువాత ఇద్దరి భార్యలూ కాపురానికొచ్చారు పిల్లలు కలిగారు కాని భాస్కరరావుకు మటుకు తన పిల్లలకీ, తమ్ముడి పిల్లలకీ మధ్య భేదభావం కలుగనే లేదు. వాస్తవానికి భాస్కరరావుకు ఒక్కడే కొడుకు, నీలకంఠరావుకు నలుగురు పిల్లలు. కాని భాస్కరరావుకు తన పరభావమే లేదు. అందరు పిల్లలూ తన పిల్లలే ఏది చేసినా అందరి కోసమూ చేసేవాడు. ప్రతినెలా తినుబండారాలే ఏభై రూపాయలవి తెచ్చేవాడు. నీలకంఠరావు

పిల్లలకు భాస్కర్రావు ఏమి చేయలేదు ? తన ఒళ్ళో పెట్టుకుని ఆటలాడించాడు. దెబ్బలో, అస్వస్థతో కలిగితే సేవచేశాడు. శుశ్రూష చేశాడు. వాళ్ళు ఎప్పుడేగి కావాలంటే అదల్లా తెచ్చిచ్చాడు. పిల్లలు ఏది కావాలన్నా— తల్లినీ తండ్రినీ అడగకుండా, పెదనాన్ననే అడిగేవాడు. పెదనాన్న ఏ మాత్రం ఆలస్యం లేకుండా వాళ్ళ కోరికలు తీర్చేవాడు. అందువల్ల ఒకొక్కప్పుడు కష్టాల్లో కూడా ఇరుక్కునేవాడు ఒక్కొక్కప్పుడు జేబులో ఒక్క రూపాయి కూడా మిగిలేది కాదు. అయినా భాస్కర్రావు పిల్లలకెప్పుడూ లేదని అనే వాడు కాదు. తన పిల్లలతోబాటే వాళ్ళకీ బట్టలు కుట్టించేవాడు. చదువుకోవటానికి టేబిల్‌లాంప్ కొనిచ్చాడు. కలాలు ఎన్ని కొనిచ్చాడో లెక్కలేదు. తన పిల్లలతో బాటు నీలకంఠరావు పిల్లలకు కూడా సైకిలు కొనిచ్చాడు చిన్న పిల్లలకు లాగుడు బళ్ళు కొనిచ్చాడు తన తమ్ముడి పిల్లల మీద భాస్కర్రావు ఎంతో ప్రేమ చూపించాడు ఏ పనైనా అనుకున్నది అనుకున్నట్లు కురిపించటం భాస్కర్రావు అలవాటు— అయితే "నేను ఇది చేశాను" అని అతని నోటితో ఎప్పుడూ అన్నది లేదు "ఇది మనం చేశాం, ఇది మనది—" అనే వాడు ఒకొక్కప్పుడు బుణ భావన వల్ల తను చేసిన వాటికి గూడా నీలకంఠరావుకే గొప్ప ఇచ్చేవాడు. "ఇది నువ్వు తెచ్చావు. ఇది నువ్వు చేశావు—" అందరి మంచితనాన్ని నిర్లిప్తతతో అతను నీలకంఠరావు పాదాల చెంత వదిలేవాడు భాస్కర్రావు తనని తను పూర్తిగా మరిచిపోయాడు రోజురోజుకీ ఇంకా మరిచి పోసాగాడు.

నీలకంఠరావు కళ్ళు తెరుస్తూ వచ్చాడు అతను సావధాన పడటానికి కారణం పెద్దది కాదు మంచిదే. అతను భాస్కర్రావుతో అనే వాడు—"అన్నా—ఎందుకు నువ్విప్పుడివన్నీ తెస్తావు? ఇవి తేవటాని కవసరం ఇప్పుడేమున్నది ? నువ్వెక్కువ ఖర్చు పెడతావు ఇంత ఖర్చు పెట్టట మెందుకు ? ఇలా అయితే ఎప్పుడో మనం ఆపత్తిలో పడతాము"

భాస్కర్రావు నవ్వి తోసిపుచ్చేవాడు అప్పుడు నీలకంఠరావు అతనితో మరమరి అనే వాడు, "ఎందుకని తాగుతావు ఇన్ని సిగరెట్లు ? ఈ డబ్బంతా కూడబెడితే నీకే అక్కరకొస్తుంది."

భాస్కర్రావు మళ్ళీ నవ్వి "నేను చేస్తే నేం ? నువ్వు చేస్తేనేం— ఎవరు చేసినా ఒకటే— ఎవరు దాచిపెట్టినా ఒకటే నువ్వు జాగ్రత్త పెడుతున్నావు కదా ? చాలదూ ?" అనేవాడు.

భాస్కర్రావు మారలేదు మారాలని అతని కనిపించనూలేదు అప్పుడప్పుడు భాస్కర్రావు ఖర్చు చేసే పద్ధతి, లెక్కలేని పద్ధతి నీలకంఠ రావు భార్యకు కోపం తెప్పించేది సమయం చిక్కినప్పుడు వెనకనుంచి తన భావం స్పష్టంగా చెప్పింది కూడాను కాని భాస్కర్రావు అది మనసు కెక్కించుకోలేదు భాస్కర్రావు ఇంట్లో అందరి కోసం డబ్బు ఖర్చు పెడుతూండేవాడు. అయినా, తనకొచ్చే డబ్బు ఖర్చుపెట్టేవాడు.

కాని బంగారం లాంటి ఆ ఇంటికి కూడా ఎక్కడో పురుగు పుట్టినది మటుకు నిజము. దాని గుణగుణ స్వరం సాగుతున్నది. ఆ చప్పుడు భాస్కర్రావు చెవిదాకా కూడా పోతూ వచ్చింది. ఏదో చిట్టెలుకల వ్యవహారంగా తోసిబుచ్చాడు. భాస్కర్రావు అందువల్ల అతని లక్ష్యం అటు పోలేదు. నీలకంఠరావు చెబుతుండేవాడు. అతని భార్య చెప్పిన మాటలే. కాని నీలకంఠరావు మనసులో భాస్కర్రావును గురించిన ఆదుర్దా యే కాదు, అతని భారం కూడా తన మీద పడదుకదా అనే భావం అతని మనసులో ఉత్పన్నమైంది. తన భార్య, తన పిల్లలూ, తన డబ్బు, తన వస్తువులూ, అనే ఒక విధమైన పిచ్చి భావం కూడా అతని మనసులో ప్రవేశించింది. తను డబ్బు దాచుకుంటే అది తన తెలివి తేటలు వల్ల జరిగిందే కాని అప్పుడప్పుడు "ఇది నాది, ఇది నేను తెచ్చాను దీని ఖరీదింత ? దీని ధర పెరిగింది. విపరీతంగా పెరిగింది ధర—" అనటం మొదలు పెట్టాడు. కాస్త వీలు దొరికితే నీలకంఠరావు ఇది భాస్కర్రావుకు వినిపించేవాడు. భాస్కర్రావు కొంచెం ఆశ్చర్య పోయినా స్వభావం కొద్దీ దుర్లక్ష్యం చేశాడు. "దీనికంతకూ కారణం డబ్బులేక నీలకంఠరావు అలసిపోయి, కొంచెం చిరాకు ఎక్కువైంది. అయినా వాటి గురించి పట్టించుకోలేదు. లేకపోతే వాడు అలా మాట్లాడేవాడు కాదు. ఇంతకు ముందెప్పుడైనా ఇలా ఉన్నాడా ? అంటే అన్నా

కాశ్మీర్ బొకె
టాల్క్‌తో
గంటలుతరబడి
సువాసనగా
తాజాగావుండండి

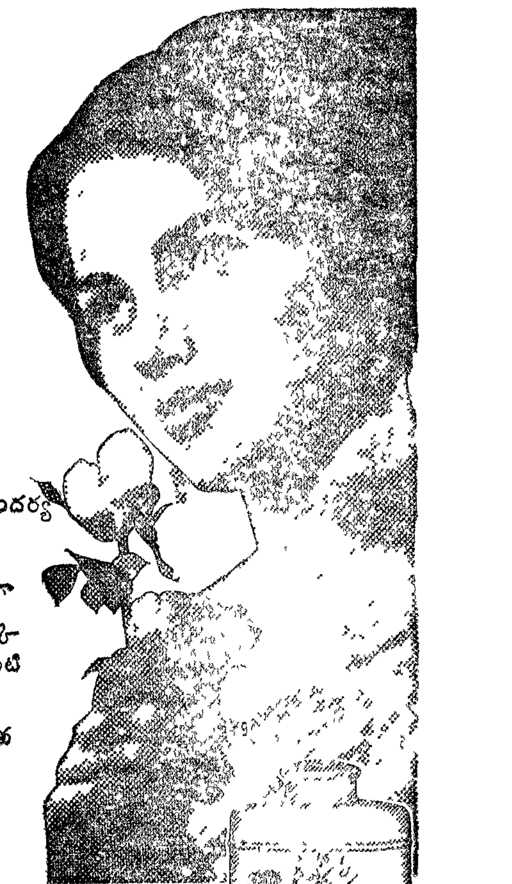

అత్యద్భుతమైన, నాణ్యమైన కాశ్మీర్ బొకె కాన్కలు ఒక సౌందర్య టాల్క్.... ఒక బేబీ పౌడరు

పూల గుచ్ఛంలోనికి చొచ్చినట్టుగా వుంటుంది. కాశ్మీర్ బొకె టాల్క్ యొక్క చల్లని. పూలరేకు వంటి మెత్తదనాన్ని అనుభవిస్తే. వొళ్లు అంతా రాసుకొనండి. నవ వసంతపు ఘుమఘుమలతో రాజిల్లుతారు.

శిశువును సంతోషంగా సౌఖ్యంగా వుంచండి: కాశ్మీర్ బొకె ప్రియతర ప్రత్యేక బేబీ పౌడరు వలె మెత్తగా సున్నితంగా వుంటుంది. మీ ఇద్దరూ ఉపయోగించగల ఒకే పౌడరు అందుబాటులో వుండటం ఎంత వీలు!

కాశ్మీర్ బొకె
పురుషులు వాంఛించే సువాసనగల టాల్కం పౌడరు
కాల్గేట్ వారి ఒక నాణ్యమైన తయారీ
CBG 20 TEL

డుతే— కొన్ని మనసు వదులైతే మంచిదే. మనిషి మనసు విప్పుకోవటానికి హక్కుంటుంది. వాకన్న వాడికి మటుకెవరున్నారు ? మనసు విప్పి మాట్లాడటానికి.

కాని అది రోజు రోజుకీ పెరగసాగింది. ఏ ఖర్చు లను గురించైతే మాటిమాటికీ వినవలసి వస్తున్నదో, వాటిని విని భాస్కర్రావు ఆశ్చర్యపడ్డాడు తనూ ఖర్చు చేస్తున్నాడు. కొంచెం ఎక్కువగానే చేస్తున్నాడు. అందుకనే తన దగ్గర ఏమీ మిగలటం కూడా లేదు ఒక రోజున నీలకంఠరావు అతన్ని డబ్బు కావాలని అడిగాడు అప్పుడు భాస్కర్రావు దగ్గర అంత పైకం లేక పోయింది. అంతకు ముందే భాస్కర్రావు, నీలకంఠరావు కొడుకోసం సైకిలు కొనిచ్చాడు. భాస్కర్రావు ఆ మాట అనలేదు. అప్పుడే నీలకంఠరావు కోసం అతను అందమైన గలీచా ఒకటి కొని తెచ్చాడు దాని సంగతి కూడా ఎత్తనే లేదు. తన కొడుకు జబ్బుతో ఉంటే దాని బిల్లుకూడా కట్టివచ్చాడు. అది అసలు చెప్పవలసిన విషయమే కాదు కాని కారణాలు తేట తెల్లంగానే ఉన్నై. కాని నీలకంఠ రావుకు మటుకు అవి కనిపించినట్లు లేదు డబ్బు కూడ బెట్టుకోవాలని ఉద్దేశ్యం అతన్ని ఎలా కమ్ముకున్నదంటే— ఈ కారణాలన్నీ అతనికే కనిపించలేదు. భాస్కర్రావు తల వంచుకు కూర్చున్నాడు. తమ్ముడి ఎదుట. అతని తల వంగి పోయింది. నిజానికి అతని కప్పుడనిపిస్తున్న భావమల్లా ఒకటే 'ఇంత ఖర్చుచేసి ఇప్పుడు నీలకంఠ్ కు డబ్బు ఇవ్వగలిగిన పరిస్థితి ఉంటే ? ఇవ్వలేక పోయినందుకు అతనికి దుఃఖం కలిగింది. కాని ఆ దుఃఖాన్ని నీలకంఠరావు ఆ సమయంలో గుర్తించలేక పోయాడు వాస్తవానికి భాస్కర్రావు దుఃఖం నీలకంఠరావుకు తెలిసినంత ఇక ఎవరికీ తెలియదు. ఒకళ్ళ కష్టసుఖాలు ఇంకొకళ్ళకి చెప్పుకుని భారం తగ్గించుకోవటం అనే పద్ధతి ప్రాణం పోగొట్టుకున్నది. కాని కారణం లేకుండా డబ్బును గురించిన తేడా నీలకంఠరావును లోబరుచుకోబట్టి ఇవాళ భాస్కర్రావు దుఃఖాన్ని అతను అర్థం చేసుకోలేకపోయాడు చిన్నబుచ్చుకుని తటుక్కున అన్నాడు—

"ఇది మామూలేగా అన్నా— నేను డబ్బు అడగగానే నువ్వివ్వటం ఎప్పుడైనా జరిగిందా? ఎప్పుడూ నేను ఇవ్వటమే— నేను చేయటమే— నేను భరించాల్సిందే— నేను బరువు మోయాలి బరువు మోయలేక చావాలి. ఒకరోజు బరువు మోయాలి. ఇంకో రోజు జవాబుదారీ తీసుకోవాలి—"

భాస్కర్రావు తల కొంచెం పైకి లేచింది కనురెప్పలెత్తి నీలకంఠరావు వంక చూచాడు భాస్కర్రావు. అతని చూపులు నీలకంఠరావును అడుగుతున్నట్లున్నై— "నిజమేరా — ఇదంతా నువ్వొక్కడివే చేశావా" ?

కాని నోటితో భాస్కర్రావేమి అనలేదు. నీలకంఠరావు అతని చూపులో ఉన్న అర్థాన్ని గ్రహించలేదు. గ్రహించినా గ్రహించనట్లున్నాడేమో.

అది అలా జరిగిపోయింది కాని అలా అన్ని సమయాలు తేపతేపకు రాసాగినై. నీలకంఠరావు భాస్కర్రావు మీద అట్టే ఆరోపణ చేస్తూ వచ్చాడు. " నేను నిన్ను కాపాడాను. నీ గౌరవాన్ని రక్షించాను. చిన్నప్పటినుంచీ ఇంతవరకు నేనే నీకు సాయం చేస్తూ వచ్చాను. నీ సాయం మటుకు నా

ప్రస్థానం

కెప్పుడూ దొరకలేదు. నీ మూలకంగా నేనొక క్షణమైనా నిశ్చింతగా ఉన్నది లేదు. నేనడగటం నువ్వు లేదనటం ఎప్పుడూ ఉన్న ఏడుపే—"

భాస్కర్రావు ఒక్కసారి గంభీరుడైనాడు. ఎంత లేదన్నా ఏభైసార్లన్నా ఆ విషయం భాస్కర్రావు తన తప్పు వప్పుకోవటం జరిగింది. నీలకంఠరావుకు అవసరమొచ్చినప్పుడల్లా తాను సాయం చేయలేక పోతున్నానే అనే దుఃఖం అతనికి నిజంగానే కలిగింది. ఆ ఆరోపణ కూడా హద్దు దాటింది. సహించటానికి కూడా హద్దు దాటి పోయింది. ఒక్కసారి ఎప్పుడూ లేని విధంగా గంభీరుడై నీలకంఠరావు మీద చూపు నిలిపి "నువ్వనేది నిజమేనా ?" నేనెప్పుడూ ఏమీ చేయలేదా ? నీ పిల్లలమీద నాపిల్లలమీద చూపిన ప్రేమ చూపించలా ?" అన్నాడు.

"వట్టి ప్రేమేమీ అక్కర్లేదు—" చెయ్యి విదిలించి కొడుతూ అన్నాడు నీలకంఠరావు — "నేను మటుకు తక్కువ ప్రేమ చూపించానా నీ మీద ?"

మాస్టర్ : హోమ్ వర్కు పది లెక్కలు చేసికొని రానివాళ్లు బెంచీ ఎక్కండ్రా !

గోపీ : సార్ ! నేను ఐదు లెక్కలు చేసుకొచ్చాను గదండీ!

మాస్టర్ : అయితే నువ్వు బెంచీమీద ఒక కాల్తో నిలబడు సగం చేశావు గనుక.

రామయ్య (మద్రాస్)

"అయితే ఒక్కొక్కటీ గుర్తు చేస్తాను నీకు." కొంచెం సంకోచంతోనూ, సిగ్గుతోనూ అన్నాడు భాస్కర్రావు.

"గుర్తు చేయరాదూ ? నువ్వేలాటి గుర్తులు చెబుతావో నేను గుర్తు చేస్తాను—" అన్నాడు నీలకంఠరావు.

"ఆగు, నన్ను చెప్పనియ్యి—" నీలకంఠరావును ఆపుతూ భాస్కర్రావన్నాడు —"నువ్వు నాకు సాయం చేసిన మాట వాస్తవమే కాని నేను నీకు అంటే ఇంకా ఎక్కువ సాయం చేశాను. నీకు ఏయే వస్తువులిచ్చింది— నీ పిల్లలకేమేమి పెట్టింది లిస్టు ఇప్పుడు నేను చదవను నాకు చిన్న తనంగా ఉంటుంది. వీలైతే నువ్వే ఎంచుకు చూచుకో— మనసులోనే లెక్కేసుకో నా డబ్బుకూడా ఎంత ఖర్చై ఉంటుందో? ఈ ఇంట్లో నేను డబ్బు— నీళ్ళలాగా ఖర్చు పెట్టాను. నా ఇల్లనుకుని ఖర్చు చేశాను దాన్ని పోనీయ్. చిన్నతనం సంఘటన గుర్తు చేస్తాను నువ్వుకూడా ఒకసారి తప్పిపోయావ్. నువ్వుకూడా చెడుసాహసాలు చేశావ్. నువ్వు ఏమి చేయలేను అనే నిశ్చయానికొచ్చావ్. నీకు కూడా భయంకరమైన మనస్తాపం కలిగింది. నువ్వుకూడా నాన్నకు మనస్తాపం కలుగ చేశావ్. ఆ సంఘటన నంతా నేను చెప్పను నీలకంఠ్ నీ మాదిరిగా ఉపన్యాసమివ్వటం నా చేత కాదు. అన్న తమ్ముడి లోపాలు సంగతెత్త రాదు. మిత్రుడు మిత్రుడి దోషాలు ఉల్లంఘించ రాదు. నలుగురిలో ఈ గోష్ఠి అసలు చేయనే రాదు. ఏకాంతంలో అతని లోపాలు చూపించటమే మైత్రి అంటారు. బాంధవ్యమంటారు. నువ్వు నా సోదరుడివి మిత్రుడివి, కూడాను నా గౌరవము కాపాడావు. నా రక్షణ కర్తవు కూడాను. అని నా మనసు అనే గుహలో దాచుకున్నాను. నేను కూడా ఎప్పుడూ దాన్ని గురించి ఆలోచించ లేదు. ఆ విషయాన్ని నేనెప్పుడూ ఎత్తేవాడ్ని కాదు గడిచి పోయిన ఆ కథను గురించి నేనెప్పుడూ మాట్లాడేవాడినికాదు నువ్వు నాసోదరుడని నాకు తెలుసు. చిన్నతనం నుంచీ ఒకళ్ళ మీద ఇంకొకళ్ళం ప్రేమ చూపించుకుంటూ వచ్చాం. అలాగనే శపథం కూడా తీసుకున్నాం ఆ శపథాన్ని త్రిప్పిగొట్టటం నాకు చేతకాదు నీలూ. దాన్ని పాలించాలి. ఆదరించాలి అంతే. కాని నీకు దాని మీద ఆదరము తొలగి పోయింది దాని దృష్టే మరిచి పోయావు.ఆ భావములో నీలో కలిగేటందుకు చిన్నతనపు సంఘటనొకటి చెబుతాను"

మధ్యలోనే నీలకంఠ్ ఒక్కుమ్మడి అడ్డు వస్తూ చెయ్యెత్తి "ఏమీ గుర్తు చేయక్కర్లేదు." అన్నాడు.

"ఏం— ఎందుకక్కర్లేదు—"

"వినాలని నాకు లేదు—"

" కాని చెప్పాలని నాకున్నది నీకు నీ తెలివితేటలను గురించి, నీ డబ్బును గురించీ గర్వం పెరిగింది. నీ చేతలను గురించిన మైకం నీకెక్కింది అది దిగి పోయే లాగ ఒక విషయం జ్ఞాపకం చేయాలి. డబ్బు అందరికీ దొరుకుతుంది. నాకూ ఏమీ తక్కువ దొరక్కవదు. అహంకారం నిన్ను చుట్టుముట్టింది. నీ భావనా శక్తి అచేతనమైంది. విషం ఎక్కితే దించాల్సిన అవసరం ఉన్నది. గుర్తు చేస్తాను విను నీలకంఠ్. ఒకప్పుడు నువ్వు రాత్రి అపరాత్రి నిద్రలేక బాధపడ్డావు— రాత్రీ— అపరాత్రి తిరుగుతూ ఉన్నావ్. మనస్తాపంతో ఆత్మహత్య చేసుకోవటానికి బయలు దేరావు. అప్పుడు నీ చెంత నేను తప్ప ఎవరున్నారు. అప్పుడు నీప్రాణాలు కాపాడింది ఎవరు ? ఆ సంవత్సరం నువ్వు తప్పి పోయావు. నేను తప్పి పోయాను. కాని నేను తప్పి పోవటానికి కారణం నువ్వు. అలా అని నేనెప్పుడూ ఎవరితోటీ చెప్పలేదు. నా మూలకంగానే నువ్వు తప్పావని అందరికీ చెబుతూ వచ్చాను అది నీకు ఇప్పుడు నిజమనే అనిపిస్తుండాలి నువ్వేదంటే దానికి నేను 'ఊ' అంటున్నాను. ఏ విధమైన తప్పిదమైనా నా పైన వేసుకుంటున్నాను— దీని అర్థమేమిటీ ?"

నీలకంఠ్ క్షణం సేపు స్తబ్దుడైనాడు. అతనికి మర్మాఘాతం తగిలినట్లయింది. ఒక్క క్షణం ఉండి కోపంతో గురగురలాడుతూ వెళ్ళిపోయాడు. భాస్కర్రావు ఏ సంగతైతే గుర్తు చేశాడో అతని కళ్ళముందు ఇంకా అలాగే ఉంది. ఆ ఉదాహరణ నీలకంఠ్ రావుకు ఇప్పుడు అక్కర్లేదు. ఆ సంఘటన చిన్నతనంలో జరిగింది— జరిగి పోయింది. దాని బూడిద ఇప్పుడు తన గుప్పిటలోకి తీసుకు చూడాలనే కోరిక అతనికి లేదు. ఆ ఉదాహరణ వల్ల అతని కళ్ళు తెరిపిడి పడాల్సింది. భాస్కర్రా

వున్నా అనవసరంగా అంటున్నాడన్న సంగతి అర్థం కావల్సింది. తనకు ప్రాణదానం చేశాడని భాస్కర రావుమీద ప్రేమ నిండుకోవాల్సింది. కృతజ్ఞతా భావం నిండాల్సింది కాని పూర్తిగా విరుద్ధమైనదే జరిగింది తన మీద ప్రేమ పెంచుకుని భాస్కర రావు మీద ద్వేషం పెంచుకుని ఉన్న నీలకంఠరావు అప్పటినుంచీ అతనితో మాటలు కూడా మాని వేశాడు. ఒకింట్లో ఉంటూ కూడా ఒకళ్ళొకళ్ళతో మాట్లాడటం మాని వేశారు ప్రక్క ప్రక్కన కూర్చుని భోంచేసేవారే కాని ఒకళ్ళ వంకింకొకళ్ళను చూచే వాళ్ళు కాదు. మరేం ఇలాగే ఈ విచిత్ర పరి స్థితి సాగింది. వారం తరువాత మాటలు మళ్ళీ ఆరంభమైనై అది కూడా మళ్ళీ పోట్లాటకే— 'నువ్వు—నాది' అనటం మళ్ళీ పోట్లాడుకోవటం మళ్ళీ మాటలు మాని వేయటం ఇలా జరుగుతూ వచ్చింది. దీనికంతమంటూ ఉన్నదా అన్న ఆలోచన భాస్కరరావుకు కలిగింది విళ్ళిద్దరు పోట్లాడు కుంటూంటే పిల్లలు బిక్క చచ్చిపోసాగారు ఏడవటం మొదలెట్టేవాళ్ళు

భార్య పిల్లలతో భాస్కరరావు ఇల్లు విడిచి పోవటానికి బయలుదేరితే నీలకంఠరావు పిల్లలు అడ్డుపడి "నిన్ను వెళ్ళనీయను పెద నాన్నా—" అని కూర్చునే వాళ్ళు దర్వాజా దగ్గర.

భాస్కరరావు ఆలోచనల మీదనే ఒక్క సారి ఆగి పోయాడు. శవ వాహకులు నడుస్తూనే ఉన్నారు అఖరి ఇల్లు కూడా దగ్గర పడుతున్నది. ముందు నీలకంఠరావు కొడుకు నిప్పు తీసుకుని వెళు తున్నాడు. అతని తల్లి పింఛవృష్టి కురిపి స్తున్నది. ఈ కుర్రాడు ఎన్ని ఎన్ని అడవలు తలుపు దగ్గర అడ్డుకొన్నాడో అనిపించింది భాస్కరరా వును. "ఇల్లొదిలి వెళ్ళొద్దనా—" క్రిందపడి ఎన్ని పొర్లు పొర్లాడో. ఇప్పుడు తన జన్మదాత— భౌతిక రూపం వదలి వెళ్ళి పోతూంటే వీడు ఏమీ చేయలేక పోతున్నాడు

'అరే—' భాస్కరరావు ఒక్కసారి గతుక్కు మన్నాడు. 'తనకు ఎటుకు ఈ పిల్లవాడి పాశంనుంచి తప్పించుకుని ఇల్లు వదలి వెళ్ళవలసిన అవసరం లేదా? నీలకంఠ్ ఒక పిచ్చిపని చేశాడు అని తమూ చేయాలా! కాని ఎంత కాలం ఇలా సహించి ఉండటం? ఎంత సేపు ఈ అవమానం భరించటం? విన్నదే విన్న తడవలు వినటం? ఆశ్రితుడిలాగా ఎంత కాలం ఇలా దీనంగా బ్రతకటం? నేనంటున్నానన్న మాటేగాని నేనెప్పుడూ నీలకంఠ్ మీద ఆధార పడి బ్రతకటం లేదు నాకు బాగానే సంపాద నున్నది కాని అది నా చేతిలో నిలవదు ఖర్చై పోతుంది. అదే తప్పు. తప్పు అక్కడ జరిగింది తన దగ్గర డబ్బుండని మాట ఎటుకు నిజమే కాని నిలకంఠ్ కి ఎంత ఇచ్చినాగాని చాలదు. అతనికి తృప్తి నేది లేదు. అతను చిన్న తనంలో చేసిన ఉపకారానికి తిరిగి ఏమి చేసినా తీరటమనేది ఉండదు. ఏమి చేయాలో తోచటం లేదు. దోవ తోచటం లేదు. నా అలవాటు ఎటుకు మారటం లేదు. ఎవరైనా ఏదైనా అడిగితే, ఇవ్వలేను కూడా లేదని అనలేక పోతున్నాను. ఒక విధంగా నేను చెడిపో కున్న యూర్ఖుడ్నైనాను'

నీలకంఠ్ కొడుకు ఉపనయనం నిశ్చయమైంది. నీలకంఠ్ కొడుకు నాదగ్గర కొచ్చి, "పెదనాన్నా నా వడుక్కు బంగారపు గుండీలు కావాలి, నాకు ఖద్దీ కావాలి. సిల్కు సూటు కావాలి" అన్నాడు.

పెద తండ్రి— తమ్ముడి కొడుకును దగ్గరకు తీసుకుని కౌగలించుకుని "సరే—సరే అన్ని తెస్తాను నా బాబుకు" అన్నాడు. అని ఆవస్తువులన్నీ కొన్నాడు. అన్నీ మంచివే ఖరీదైనవే కొన్నాడు భాస్కరరావుకు ఏ వస్తువూ నచ్చేది కాదు. అది ఎవరికైనా ఇచ్చేదైతే ఇక చెప్పనే అక్కర్లేదు

పడక పెళ్ళి కొడుక్కు ఇంత చేశాడా? నీలకంఠ్ రావు కోసం వెండి కంచమొకటి తీసుకున్నాడు మరదలు కోసం ఒక ఖరీదైన చీర కొన్నాడు. ఇంట్లో పిల్లలకందరికీ ఖరీదైన బట్టలు కుట్టిం చాడు. ఆ నెల జీతమంతా భాస్కరరావు వీటి కోసమే ఖర్చు చేశాడు.

వారం తరువాత నీలకంఠ్ రావు కూతురి పెళ్ళి అదృష్టం కొద్దీ కుదిరింది. ఎవరి మనసులోనూ అది లేదు. ఆ పిల్ల అత్యంతానందంతో పెదనాన్న దగ్గరకొచ్చింది. చుట్టు ప్రక్కల ఎవరు లేకుండా చూచి "పెదనాన్నా నా పెళ్ళికి నువ్వేమిస్తావ్?" అన్నది "ఏమి కావాలి మీనా?"

"నాకు మంచి బెనారెస్ సిల్కు చీర, జంబర్ జోడీ తీసుకో పెదనాన్నా—" అన్నది.

"జంబర్ జోడా?—"

"అంటే చెవులకు పెట్టుకునేది" అన్నది

"ఆ, ఆ సరే. ఇస్తాను." అన్నాడు భాస్కరరావు. మర్నాడు అప్పు చేసి అవన్నీ తీసుకొచ్చాడు వచ్చే నెల తీర్చి పారేస్తాడు పిల్ల పెళ్ళయి అత్తారింటికి వెళుతున్నది భాస్కరరావుకో ఆనందం కలిగింది

మర్నాడు నీలకంఠరావు భాస్కరరావును కేకే శాడు "అన్నా"—

"ఏమిటీ నీలూ—"

"నీతో ఒక పనున్నది అన్నా—"

"ఒకటేమిటీ— పది చెప్పు— లేక పోతే ఏ నూరో చెప్పు—"

"అదే ఒకటి చేస్తే చాలు—" నీలకంఠరావు గంభీరంగా అన్నాడు. భాస్కరరావు తల వంగి పోయింది ఆ పనేమిటో అతనికి తెలియ సాగింది.

"ఏమిటంటే, అబ్బాయి ఉపనయనం నిశ్చ యించుకున్నాము. పిల్ల పెళ్ళి కూడా నిశ్చయమై పోయింది నువ్వు నాలుగైదు వేలు ఇస్తే—"

"నాలుగైదు వేలా?"

"మరి నాలుగైదు రూపాయలా?" నీలకంఠ రావు రోషపడుతూ అన్నాడు "నాకు అవసర మొచ్చింది— ఇస్తావా?" నీలకంఠరావుకు కోప మొస్తే కొంచెం ఈసడింపుగా అంటాడు. భాస్కర రావు లేవన్నట్లు తల వంచుకున్నాడు. మెల్లిగా తల పైకెత్తాడు. —" లేదు— అంత లేదు నా దగ్గర" అన్నాడు.

నీలకంఠరావు వుంటుకుని అదివరకంటూ వచ్చి నమాటలే చదవటం మొదలు పెట్టాడు "నీవల్ల ఏమీగా ఉపయోగం లేదు నీ వల్ల ఏదీ కాదు అంతా నేనే చేస్తున్నాను ఒక్కడ్నే వస్తున్నాను. ఒక్కడినే ఈ భారమంతా మోస్తున్నాను నీ వల్ల ఉపయోగ మేముంది?"

భాస్కరరావు మాట్లాడ లేదు. ఇంట్లో అందరూ నిశ్శబ్దమై పోయారు అందరి జీవాలు పైకీ క్రిందకు కొట్టుకులాడుతున్నై. ఉద్రేకం వచ్చి నీలకంఠరావు పోట్లాడటం మొదలు పెట్టాడు. "నువ్వు— అసలు నాకేమిచ్చావ్"

"పెళ్ళైనంత ఇస్తూనే ఉన్నాను నేను"

"అసలివ్వటానికి నీ దగ్గరేమున్నది గనుక ఊరికే పిల్లల్ని గారాబం చేస్తే సరా? పిల్లలకు బంగారు గుండీలు చేయిస్తే నాకేం చేసినట్లు?"

"నీకు వెండి కంచం ఇవ్వబోతున్నాను"— భాస్కరరావుకు ఇంకా కోపం రాలేదు

"కంచమొద్దు నాకు"— అతని ప్రేమకో, బుదికో తగినట్లుగా అరిచాడు దగ్గరున్న టేబిలు మీద చేత్తో కొడుతూ"— ఇక్కడ డబ్బు కావాలి డబ్బు. నీ కంచమక్కర్లేదు నాకు. నీ ప్రేమ అక్కర్లేదు నాకు ఏ ప్రేమ వల్లైతే ఏమీ ఉపయోగం లేదో ఆ ప్రేమ అక్కర్లేదు నాకు అన్నా. నాకు రూపాయలు కావాలి డబ్బు లేకపోతే నా కూతురి పెళ్ళి ఆగి పోతుంది. చెప్పు. నా కోసం ఏమైనా చేస్తావా? డబ్బిస్తావా చెప్పు"—

"డబ్బు! డబ్బు! డబ్బు," భాస్కరరావు కూడా అంత బిగ్గరగానే అరుస్తూ అన్నాడు "నీకు డబ్బే కావాలి నీకు ప్రేమ అక్కర్లేదు. నీకు మనుషులక్కర్లేదు. నీకు ప్రేమంటే తెలీదు. మనుషుల విలువ తెలీదు —"

"పట్టి మనుష్యులు నాకక్కర్లేదు అన్నా—" శాసిస్తున్నట్టు అన్నాడు నీలకంఠరావు "నాకు డబ్బు కావాలి, డబ్బు కోళ్ళు వేసు ఎట్టుకున్నాను. డబ్బు లేకుండా ప్రపంచమే నడవదు డబ్బు లేనిదే నాకే అడ్డు తీరదు"—

"అందుకని నా దగ్గర గుంజాలని చూస్తు న్నావ్?"

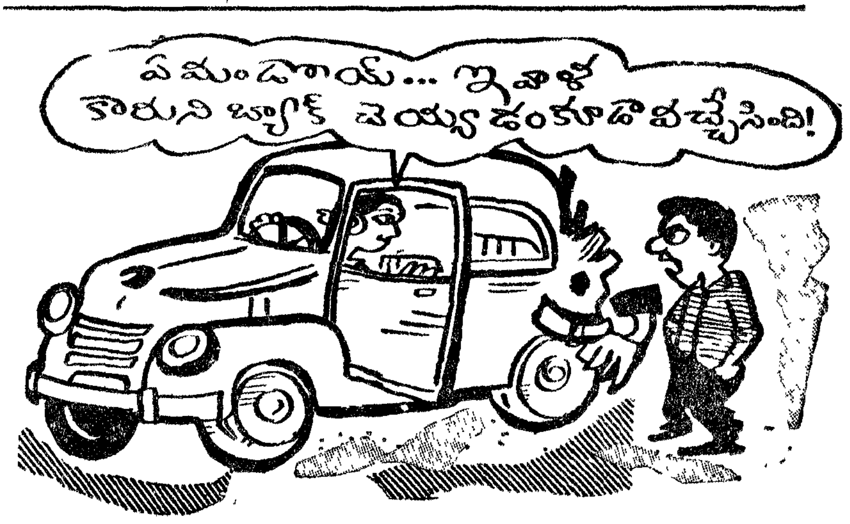

ప్రస్థానం

"నేనేం గుంజటం లేదు అన్నా— అనవసరంగా నా మీద అపవాదు మటుకు వేయబోకు"—

"అపవాదా"— కోపంతో ఉగ్రుడైపోయి చేయి పైకెత్తి అన్నాడు భాస్కర్రావు—

"అబద్ధాలు చెబుతానంటావురా — నేనెప్పుడైనా అబద్ధం ఆడానా? నన్ను అబద్ధపుకోరు— అంటావా? తీసుకో నీకు డబ్బు కావాలిగా"— కోపంతో వళ్ళు తెలికుండా చేయి పైకెత్తి నీలకంఠరావును ఒక దెబ్బ కొట్టాడు భాస్కరరావు రెండో దెబ్బ కొట్టడానికి చెయ్యి పైకెత్తాడు

నీలకంఠరావు ఇంకా ముగుకు వెళ్ళి "కొట్టు — కొట్టి చంపేసేయ్ ఒకసారి" అన్నాడు కోపంతో భాస్కర్రావు చెయ్యి మళ్ళీ కిందకు దిగేదే— కాని అక్కడున్న పిల్లలు ఒక్కసారి ఏడుపు మొదలు పెట్టారు. భాస్కర్రావు భార్య ముందుకు వచ్చి అతని చెయ్యి పైది పైనే పట్టుకున్నది. ఆమె శాంతంగానూ తీక్ష్ణంగానూ అన్నది — చెయ్యి దించాడు "అన్నగారైనంత మాత్రాన కొట్టటం శోభస్కరంకాదు— అతను ఉద్రేకపడ్డాడని మనం ఉద్రేకపడతామా? సరిపోయింది— ఇవతలికి రాండి— ఈ క్షణాన్నే ఈ ఇల్లు నుంచి బయట పడదాం. ఇక ఈ ఇంట్లో ఉండే రోజులు పోయినై. ఇక ఇక్కడ ఉండటానికి శోభ మిగల్లేదు అతను మెడ పట్టి గెంటుట మొక్కటే మిగిలి పోయింది డబ్బు లేదుగా మీ దగ్గర—? లేదుగా?"

చిన్న పిల్లాడిలా భాస్కర్రావు తలవంచుకున్నాడు.

"పట్టి ప్రేమ ఉన్నది కదూ మీ దగ్గర"— భాస్కర్రావు కళ్ళు నీళ్ళలో నిండి పోయినై

"మాకు అది చాలు మీ ప్రేమతోటే మేము బ్రతకగలం. ఈ అవమానం మటుకు ఇక సహించటం కష్టం. పదండి— పదండి" భాస్కర్రావు భార్య తన పిల్లని పురమాయించింది. "బట్టలు సర్దండి — పుస్తకాలు తీసుకోండి"— అని ఆమెకూడ సామాను సర్దటం మొదలు పెట్టింది. భాస్కర్రావు నిశ్చేష్టుడైనాడు. ఈ పోట్లాటకు అంతం ఇలా అవుతుందని అతను ఊహించలేదు అతను కూర్చుని ఉండి పోయాడు

"ఎందుకు ఆందోళనపడుతారు— భగవంతుడే ఆందోళన పెడతాడు" భాస్కర్రావు భార్య మెల్లిగా అన్నది ఆమె ఎక్కువగా మాట్లాడేది కాదు. కాని ఇవాళ ఆమె మాట్లాడుతున్నది వెళ్ళి పోవటంలో ఏ మాత్రమూ తప్పు కనుపించలేదు ఒక ప్రక్క నుంచి సామాను సర్దుతున్నది మరొక పక్క నుంచి మాట్లాడుతున్నది. నీలకంఠరావు పిల్లలు సెతల్లి ఇంతగా మాట్లాడటం ఎప్పుడూ వినలేదు ఆమె దుఃఖాన్ని త్రోసి పుచ్చుతున్నది ధైర్యం తెచ్చుకుంటున్నది అదంతా కప్పి పుచ్చుకోవటానికి బిగ్గరగా మాట్లాడుతున్నది తన కంఠస్వరాన్ని త్రోసివేస్తున్నది — "విన బడటంలేదా? నేనూ ఈ వాగుడు కాయ మా పుట్టింటికి పోతాం. మరి? రావాలనుంటే— రండి మీరు కూడా—"

"ఇట్లా నేను రాను—"

"అయితే హోటల్లో ఉండండి. తెల్లవారగానే ఇంటికోసం వెతకండి— గంజినీళ్ళో, ఒక్క పొట్టైలో తిని బ్రతుకుదాం కాని ఈ అవమానం మటుకు భరించలేం." భాస్కర్రావు భార్య సామాను సర్దటం పూర్తయింది. ప్రయాణానికి తయారుగా ఉంది. భాస్కర్రావు కూర్చున్నవాడు ఇంకా లేచి నిల్చోనే లేదు. అతను లేవటం లేదు. అతనికి వెళ్ళాలని లేదు. పిల్లలందరూ అక్కడ గుమిగూడి బిగ్గరగా ఏడవటం మొదలు పెట్టారు ఏడవనిదల్లా నీలకంఠరావు భార్య ఆమె శాంతగా అంతా చూస్తున్నది నిల్చున్నది. నీలకంఠరావు ఇంకా గుర్రం దిగనే లేదు అతని కళ్ళలో ఇంక 'పగ' చమక్ మంటూనే ఉన్నది. కోపంతో బాధతో అతని కళ్ళు మెరుస్తున్నై. ముఖం ఎక్కువ కఠోరమై పోయింది ఏ క్షణంలోనైనా చొక్కా పట్టుకు ఒకటి రెండు దెబ్బలు వేస్తాడేమో అనిపించేలా ఉన్నాడు. భాస్కర్రావు కోపంతో నీలకంఠరావు మీద ఒక దెబ్బ వేశాడు కాని ఇప్పుడు అతను తెలివిలోకి వచ్చాడు. అతనిలో నిబ్బరం తెగిపోలేదు మనిషిని తుంచి వేయాలనే నిష్ఠుడు కాలేదు. ఇల్లు వదలిపెట్టి వెళ్ళాలనే కోపభావం అతనికి కలుగలేదు. ఈ పిల్లలను వదలి పెట్టి వెళ్ళబోవటం లేదు. ఈ పిల్లల మధ్య నుంచి వెళ్ళిపోలేడు. తనకు వాళ్ళ మీదఉన్న ప్రేమ తెంచి వేసుకోబోవటం లేదు. భార్య వెళ్ళిపోవటానికి తయారైంది అతని మనసులో మటుకు ఇంకా వెళ్ళాలనే భావమే ప్రవేశించలేదు. తమ్ముడి పిల్లలమీద, తమ్ముడి మీద ఉన్న ప్రేమను తెంచి వేసుకుని

రాము : (సర్వర్ తో) ఆరు ఇడ్లీలు సాంబారు రెండు ప్లేట్లు...

సోము : రెండేసి చాలవ్?

రా : రెండిడ్లీలే అయితే అవి సాంబారులో మునిగి, ఎక్కడున్నాయో వెతుక్కోవాలి అని!

రంగారావ్

బైటకు వెళ్ళటం అతని శక్తికి మించిన పనే అయింది కాని అతని భార్య ప్రయాణానికి తయారై. వాకిలి దగ్గరికి వెళ్ళి నిల్చున్నది పిల్లలు వెళ్ళొద్దని గోల చేస్తున్నా నీలకంఠరావు ఒక్క మాటైనా అనలేదు అతని భార్యైనా ఒక్కమాట అనలేదు ఇలా కలిసి ఉండటం మొదటి నుంచీ ఆమెకు ఇష్టం లేనే లేదు కాని నీలకంఠరావ్? అతనెందుకు మాట్లాడడు అతనిక్కూడా తామక్కర్లేదా? ఆ ఇంట్లో నుంచి తాము వెళ్ళటం అతనికీ ఇష్టమేనా? తాము వెళ్ళటమే అతనికి శుభంగా తోస్తున్నదా? — — ప్రతి ఆలోచనతో బాటు భాస్కర్రావు మనసుకు కొత్త బాధ కలుగుతున్నది తాము వెళ్ళటానికి చేస్తున్న ప్రయాణాల వంక కళ్ళు తెరుచుకు చూస్తూ ఉన్న నీలకంఠరావును చూస్తే భాస్కర్రావుకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. అయినా అతనికి ఇది నిజమనిపించలేదు. తాము వెళ్ళిపోవాలని నీలకంఠరావు అనుకోవటం అసంభవం వాడు పోట్లాడుతాడు కోపగించుకుంటాడు సహనం లేక పోవటం వల్ల ఊరికే నోరు పారేసుకుంటాడు. కాని తాము ఇంటో నుంచి పోవాలని గానీ, వేరు పడాలని గానీ అతని కెప్పుడూ అనిపించదు. తుది నిశ్చయం చేసుకో కూడదని భాస్కర్రావు మనసులో తీవ్ర కాంక్ష ఉన్నది. ఆ కాంక్ష గనుక అతను కొద్దిగా అయినా గుర్తిస్తే భాస్కర్రావు ఏదో ఒక వంకతో ఉండిపోయే వాడు. వెళిపోవాలనే యోచన రద్దు చేసేవాడు. కాని పిల్లలు ఏడుస్తున్నారు భార్య ప్రయాణానికి తయారుగా ఉంది. అదంతా నీలకంఠరావు బిగిసి చూస్తూనే ఉండిపోయాడు చివరకు భాస్కర్రావు కూర్చున్న చోటు నుంచి లేచాడు. నీలకంఠరావు ముందుకొచ్చి గద్గదికమైన స్వరంతో— "అయితే మమ్మల్ని వెళ్ళమంటావా నీలకంఠ్?" అన్నాడు

"శీఘ్రంగా వెళ్ళండి—" ఏ మాత్రమూ చోటివ్వకుండా వ్రేలు వాకిలివైపుకు చూపిస్తూ అన్నాడు నీలకంఠరావు "తలుపు తీసే ఉంది. బయలుదేరండి— మీ కోసం ఎవరూ అడ్డు నిలవలేదిక్కడ"

"సరే—" భాస్కర్రావు గొణిగి— పిల్లల ఏడుపులు లక్ష్యం చేయకుండా, రాయిలాగా ఇంటి బైటికి వచ్చాడు

ఇదంతా ఎలా జరిగిందా అన్న ఆశ్చర్యం అతనికి కలుగుతూనే ఉన్నది అసలెలా జరిగింది? సాగరం లాటి, తల్లి ప్రేమలాటి ప్రేమ ఎక్కడికి పోయింది? మనుషులు ఇంతలో ఎలా మారిపోతారు? నాకు దగ్గరి వాడైన తమ్ముడెక్కడికెళ్ళాడు? స్నేహితుల స్నేహం లాటి మా స్నేహం ఏమై పోయింది? 'పో' అని వాకిలి వైపుకు వేలు చూపించే నీలా నా తమ్ముడవుతాడా? అలన్నెవరైనా వశీకరణం చేసుకున్నారా? ఏమైతే అదే అవుతుంది. ఇదంతా చేసి చేసి విసుగొచ్చింది

భాస్కర్రావు కిదంతా అర్థం కాలేదు వేరే చోట ఇల్లు తీసుకుని అక్కడ కాపరం పెట్టాడు. అతని కష్టం ఏమీ లేని మాట నిజమే కాని భాస్కర్రావు మనసు మాత్రం కృంగిపోయింది అతనిలో హుషారంతా పోయింది. అతని తమ్ముడే అతని కంటే గొప్ప శక్తి నిచ్చేవాడు, నీలకంఠరావు తనకి గొప్ప ఆధారంగా ఉండేవాడు తనకు ఎన్ని హితుడైన విశ్వాస మిత్రుడైన వాడు ఆ స్థానం ఇప్పుడు కదిలిపోయింది భాస్కర్రావు కూడా కదిలిపోయాడు

అతని వెన్నెముకకు కూడా పెద్ద దెబ్బ తగిలినట్లయింది ఎప్పుడూ పది సంవత్సరాలు చిన్నవాడుగా కనిపించే భాస్కర్రావు— ఐదు సంవత్సరాలు ఎక్కువ వయసు వాడిగా కనుపించసాగాడు. అప్పుడప్పుడు ఎంత బాధగా ఉండేదంటే— ఇక తను వెళ్ళిపోతాడు— అతి త్వరలోనే వెళ్ళిపోతాడు అనిపించేది

కాని నీలకంఠరావే— ఆశ్చర్యంగా, వెళ్ళిపోయాడు వెళ్ళి ఒక గంట గడిచి పోయింది. ఈ మహాయాత్ర గమ్యస్థానం చేరుకున్నది. అతన్ని తీసుకుని తిరిగి పోవటమన్నది అసంభవమైన చోటుకు వచ్చింది చితిమీద నీలకంఠరావు శాంతగా పడుకుని ఉన్నాడు. ఇవాళ అతను భాస్కర్రావుతో పోట్లాడటంలేదు. 'నీ'— 'నా' భేదం చూపించటంలేదు. "నీది"— "నాది" అని అనటంలేదు. అతను వెళ్ళిపోయాడు అస్తిత్వం వదిలి వెళ్ళిపోతున్నాడు భాస్కర్రావును అతనేమీ అడగటం లేదు ఇక ముందు అతనెప్పుడూ ఏదీ అడగబోవటం లేదు. భాస్కర్రావుతో ఇంక ముందు అతను మాట్లాడ బోవటం లేదు. నీలకంఠరావు వెళ్ళి పోతున్నాడు. ఇక కొద్ది నిముషాలు మాత్రమే వ్యవధున్నది. కొద్ది నిముషాల తరువాత

ఆ చితిమీద ఉన్న నీలకంఠరావు శరీరం సైతం భాస్కర్రావుకు కనిపించనే కనుపించదు. బ్రాహ్మడు మంత్రాలు చదువుతున్నాడు. నీలకంఠరావు కొడుకు కుండ భుజం మీద పెట్టుకుని అతని ముందు ప్రదక్షిణ చేస్తున్నాడు. అటూ ఇటూ మనుషులు నిశ్శబ్దంగా నిల్చుని ఉన్నారు. విశ్వమంతా స్తబ్దమైనట్లున్నది. అగ్ని దేవుడు ఆగిపోలేదు. కాలం గడవటమూ లేదు. మనుష్యులు జీవించటమూలేదు — మరణించటమూలేదు. మృత్యువు తరువాత సాక్షాత్కరించే కాలుడిని గూర్చి— బ్రతుకున్న వాళ్ళకి కూడా అనుభూతి కలుగుతుంది భాస్కర్రావు మనసు పూరికే ఆకాశంలో వర్తులాలు కొడుతున్నది కొన్ని క్షణాలలో భస్మీ భూతుడు కాబోతున్న నీలకంఠరావు వంక చూచి భాస్కర్రావు గొంతు నిండుకు వచ్చింది. అతనికి పశ్చాత్తాపం కలగటం మొదలైంది. ఈ పిచ్చివాడు తనని ఇంట్లో నుంచి వెళ్ళిపొమ్మన్నా గాని తాను వెళ్ళాల్సింది కాదు. తాను అతన్ని విడిచి పెట్టాల్సింది కాదు. వాడి విసగటకు కారణం కనుక్కోవలసింది. వాడు విసిగి పోయాడు. అది తను మనసులో కెక్కించుకో కుండా ఉండాల్సింది. తాము అతనికి దూరం కాకుండా ఉండాల్సింది. వాడికి పదివేలిస్తే మటుకేమయేది ? వాడి కోరిందంతే గదా ? వాడికి డబ్బు కావాలి. మరి ఎందుకు ఇవ్వలేదు తను. ఖర్చు ఎందుకు భరించలేదు. తనని తను అమ్ముకునైనా తేకూడదూ? ఏదైనా కుదవ బెట్టైనా తెచ్చివ్వాల్సింది. బంగారంలాటి తమ్ముడు ఇప్పుడు వెళ్ళిపోతున్నాడురా మూర్ఖుడా— వీపుకు వీపు కాను కొచ్చినవాడు ప్రాణానికి ప్రాణం ఇచ్చేవాడు— పొట్టలో పెట్టుకుని గౌరవం కాపాడేవాడు— నీ తమ్ముడు వెళ్ళిపోయాడు. అలాటి సోదరుడు మళ్ళీ దొరుకుతాడా? ఇక ఎవరడుగుతారు నిన్ను డబ్బివ్వమని ? ఎవరు కోప్పడతారు ? ఎవరు విసుక్కుంటారు ? ఇక ఏమిస్తావ్ ? అసలు డబ్బెందుకు ఇవ్వలేదు వాడికి నువ్వు పెద్దవాడివి కదా ? పెద్ద వాడిలాగా ఎందుకు ప్రవర్తించలేదు ? భాస్కరరావు చెవిలో డబ్బు— డబ్బు అనే శబ్ద మవుతున్నది. నీలకంఠరావు కొడుకు చితిచుట్టూ తిరగటమైపోయింది. అతను చేతిలో అగ్ని తీసుకున్నాడు. కొరడా దెబ్బ తగిలినట్లు భాస్కర్రావు ఒక్కసారి స్మారకంలోకి వచ్చాడు. వచ్చి నీలకంఠరావు కొడుకు చెయ్యి గట్టిగా పట్టుకుని "కాస్త ఆగరా— కాస్త ఆగు" అని చిన్న పిల్లాడితో ఏడవటం మొదలు పెట్టాడు. "ఒకసారి వాడిని చూడనివ్వు. మళ్ళీ ఆ ముఖం నా కెప్పుడూ కనిపించదురా బాబూ"— అని భాస్కర్రావు నీలకంఠరావు ముఖాన్ని కప్పుతున్న పిడకలు పక్కకు తోసాడు. నాలుగైదు క్షణాలు అతని వంక ఏక దృష్టితో చూచాడు. అప్పుడు అతని కేమనిపించిందో ఎవరికి తెలుసు ? ప్రక్కన నిల్చున్న బ్రాహ్మడితో "కాస్త ఆగండి— ఇంకొక్క క్షణం ఆగండి"— అన్నాడు అని రొండిలో ఉన్న రూపాయిలు వణుకుతున్న చేత్తో తీసి నీలకంఠరావు చేతులో పెట్టాడు. ఇంట్లో పిల్లల చేతులో పెట్టినట్లు భాస్కర్రావు నీలకంఠరావు చేతిలో ఆ డబ్బు పెట్టాడు గుప్పిట మూసాడు. జీవ రహితమైన కళ్ళతో చూస్తూ "నీలకంఠ్ ఇంత మటుకూ నేను నీకేదీ ఇవ్వలేదు. నువ్వే నాకు ఇస్తూ వచ్చావు. ఇవాళ నీకు ఇస్తున్నాడు. ఇది నీకు ఇస్తున్నాను. తీసుకో నీలకంఠ్—" అన్నాడు.

భాస్కర్రావు తల తిప్పేసుకున్నాడు. భగభగమంటున్న చితి వెలుగులో భాస్కర్రావు ముఖం వెలుగుతూ కనిపించింది. ★

చదువుల్రావు

బి. వి. సత్యమూర్తి